

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

***Výslech účastníka jako důkaz v civilním
soudním řízení***

Zpracoval: Lukáš Honsa

Plzeň, 2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lukáš HONSA**
Osobní číslo: **R14M0128P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Výslech účastníka jako důkaz v civilním soudním řízení**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Obecné otázky dokazování
3. Postavení účastníka v civilním soudním řízení a význam jeho výpovědi při dokazování
4. Provedení důkazu výslechem účastníka
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce:

8. února 2018

Termín odevzdání diplomové práce:

29. března 2019

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 2. července 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval zcela samostatně s využitím literatury a zdrojů informací vyjmenovaných v níže uvedeném seznamu.

V Plzni dne 27. března 2019

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu diplomové práce JUDr. Zdeňku Pulkrábkovi, Ph.D., za pomoc se strukturou diplomové práce, odborné vedení a za pomoc a rady při zpracování této práce. Moje poděkování patří též rodině a všem nejbližším za podporu v průběhu celého studia

Seznam zkratek

Právní předpisy:

Civilní řád 1895 – zákon č. 113/1895 z. ř. O soudním řízení v občanských
rozepřích právních (civilní řád soudní)

obč. zák. – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

TR – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění
pozdějších předpisů

UtInf – zákona č. 412/2005 o ochraně utajovaných informací a bezpečnosti
způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů

ZPO – die Zivilprozessordnung (civilní soudní řád)

ZŘS – zákon č. zákona č. 292/2013 Sb., zvláštní řízení soudní, ve znění pozdějších
předpisů

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

LZPS – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení
LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního
pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ostatní:

aj. – a jiné

ang.- anglicky

apod. – a podobně

čl. – článek

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

něm. - německy

NS – Nejvyšší soud

NSS – Nejvyšší správní soud České republiky

odst. – odstavec

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

resp. – respektive

srov. – srovnání

tzv. – tak zvané

ÚS – Ústavní soud České republiky

ust. – ustanovení

vypl. – vyplývá

Obsah

1	Úvod	1
2	Obecné otázky dokazování	3
2.1	Důkazní břemeno	3
2.2	Zásady při dokazování	5
2.2.1	Zásada materiální a formální pravdy	5
2.2.2	Zásada volného hodnocení důkazů	6
2.2.3	Princip legální teorie důkazní	7
2.2.4	Projednací zásada	8
2.2.5	Zásada vyšetřovací	9
3	Postavení účastníka a význam jeho výpovědi při dokazování	10
3.1	Pojem účastníka řízení	10
3.2	Rozdíl mezi tvrzením účastníka a výpovědí účastníka	12
3.3	Subsidiární povaha výslechu účastníka	15
3.4	Pojetí důkazu ve věcném záměru civilního řádu soudního	17
3.5	Výslech účastníka v právních řádech jiných zemí	18
3.6	Psychologické aspekty výslechu	22
3.7	Povinnost pravdivosti při výslechu	24
3.7.1	Institut přísahy v minulosti a dnes	25
3.8	Výslech nezletilého dítěte	28
3.9	Povinnost mlčenlivosti a její zbavení	31
4	Provedení důkazu výslechem účastníka	34
4.1	Podmínky provedení důkazu výslechem účastníka	35
4.2	Poučovací povinnost soudu	35
4.2.1	Srovnání s poučením obviněného podle trestního řádu	37
4.3	Povinnost účastníka dostavit se k výslechu	38
4.4	Fáze výslechu účastníka	40
4.4.1	Protokolace účastnické výpovědi	41

4.4.2	Taktika provedení výslechu účastníka	43
4.4.3	Dožádání provedení výslechu	46
4.4.4	Hodnocení důkazu	47
4.5	Výslech účastníka prostřednictvím tlumočnicka.....	49
4.6	Provedení výslechu účastníka pomocí videokonference	51
4.7	Výslech statutárního zástupce právnické osoby	52
5	Výslech účastníka v nesporném řízení	53
5.1	Řízení o určení a popírání otcovství	53
5.2	Řízení o povolení uzavřít manželství	54
5.3	Řízení o svéprávnosti.....	55
6	Závěr.....	57
	Resumé	59
	Seznam zdrojů	60

1 Úvod

Téma diplomové práce bylo zvoleno hned z několika důvodů. Když jsem přemýšlel, v jakém oboru ji psát, vzpomněl jsem si na studentskou praxi, kterou jsem absolvoval u Okresního soudu v Táboře. Jako veřejnost jsem se účastnil mnoha soudních civilních řízení, procházel jsem spisy k případům, konzultoval případy se soudci a pokoušel se udělat na daný případ řešerše. Civilní proces tedy byla jasná volba. Dá se říci, že k naplnění jednotlivých subjektivních práv je procesní právo důležité, neboť ve sporech se rozhoduje o to, zda právo hmotné bude či nebude naplněno. Jak bylo řečeno na první přednášce z předmětu Civilní proces „*Pokud chcete být ve sporu úspěšní, musíte znát pravidla hry.*“ Nejdůležitější součástí civilního procesu je dokazování, neboť je základem pro skutkový stav rozhodnutí v meritu věci, o které je veden spor. Po procházení názvů témat diplomových prací, které se týkaly dokazování v civilním procesu, nebylo nalezeno téma, které by komplexně rozebíralo výslech účastníka před civilním soudem. Přitom právě tento důkazní prostředek jsem na své praxi viděl několikrát. Tento důkaz je beze sporu předmětem úvah a rozborů mnoha odborníků z praxe.

Cílem diplomové práce je představit tento důkaz v širší rovině, různé náhledy na něj a popsat jeho historické kořeny, jeho provádění a upozornit, že ač se v současném pojetí jedná o důkaz podpůrný, není zcela zanedbatelný. Vždyť jsou to právě účastníci, kteří o dané věci vědí nejvíce. V civilním řízení se jedná o jejich práva a tímto mohou osobně dokázat, jaký je skutkový stav. I tento důkazní prostředek může mít vliv na to, zda se účastníkům podaří tvrzené skutečnosti prokázat, či nikoliv. Dále je zmíněno, jak bude vypadat tento důkaz v pojetí věcného záměru civilního řádu soudního.

Práce je rozdělena na 6 hlavních kapitol. Přičemž první kapitola je úvod a šestá je závěr. Druhá kapitola se věnuje obecně dokazování v civilním procesu a vysvětluje zásady, kterými se civilní proces řídí. Třetí kapitola upozorňuje na teoretické přístupy k výslechu účastníka v současném OSŘ. V podkapitolách je vysvětlen zásadní rozdíl mezi tvrzením účastníka a výslechem účastníka jako důkazem v civilním řízení a subsidiaritu tohoto důkazu a porovnání s úpravou tohoto důkazu v historii, především za první republiky. Dále je popsáno pojetí tohoto důkazu ve věcném záměru nového civilního řádu soudního a právní úprava důkazu v jiných právních rádech. Též je upozorněno na povinnost mlčenlivosti, kterou nelze při výslechu účastníka opomenout. Jsem si vědom, že výslech jako

takový se prolíná i do jiných vědních oborů. Takovým oborem je i psychologie, proto jedna z podkapitol ukazuje výslech z pohledu psychologického.

Čtvrtá kapitola se věnuje tomu, jak se výslech účastníka dle současné právní úpravy provádí, co je k němu vše zapotřebí, jaké typy otázek mohou být účastníkovi kladeny a jak musí být účastník před výslechem poučen. Nabízí se možnost porovnání poučení s trestním řádem, proto je také uvedeno. Zahrnuta je i protokolace tohoto důkazu, následky toho, že se dotýčný účastník nedostaví k výslechu, i specifika výslechu statutárního zástupce právnické osoby a výslechu nezletilého jako prostředku ke zjištění názoru nezletilého dítěte. V páté kapitole je uvedena úprava výslechu účastníka podle ZŘS včetně některých konkrétních nesporných řízení. Pro větší přehlednost a orientaci v práci odkazuji v textu průběžně na čísla kapitol. U některých témat je popsáno, co jsem v rámci praxe na okresním soudu viděl.

Co se týká zdrojů, které tvoří základ celé práce, zaměřil jsem se především na dostupné komentáře k zákonům a na učebnice od odborníků na civilní proces. Čerpal jsem též z odborných článků a pokusil jsem se práci obohatit o judikaturu, která s příslušnou kapitolou souvisí. Zdroje jsem použil jak současné, tak historické. Právě při pročítání historické odborné literatury jsem narazil na institut přísahy, který byl v době josefínské zcela běžný a částečně se dochoval v civilním řízení až do roku 1950. Proto ho představím a upozorním na jeho přesah do současnosti. Pro práci jsem použil metody deskripce, analýzy, explanace a částečně komparace.

2 Obecné otázky dokazování

O dokazování hovoříme jako o „páteři“ civilního procesu. Právně upraveno je především zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve III. části nazvané „Řízení v I. stupni“, v hlavě druhé, která nese název Dokazování. Pokud má být zachována ústavně zakotvená zásada spravedlivého procesu, musejí být tato pravidla dodržována. Podle profesorky Winterové můžeme dokazování definovat jako „...*právem upravený postup soudu směřující k vytvoření potřebných skutkových poznatků o rozhodných skutečnostech.*“¹ Dle doktora Svobody „*dokazování představuje právem a procesními zvyklostmi upravený postup soudu a účastníků, jehož účelem je získání poznatků důležitých pro meritorní či jiné rozhodnutí soudu nebo pro další procesní postup soudu nebo účastníků.*“² Podle doktora Hromady je dokazování „*činností, jejímž prostřednictvím je vytvářen úsudek soudu, zda tvrzená rozhodná skutečnost je pravdivá, či nikoliv.*“³

Účelem dokazování je získání nejvíce rozhodujících skutečností, které soud použije pro rozhodnutí v meritu věci, přičemž soud vychází ze skutkových a právních poznatků, jež byly získány v průběhu dokazování. Tyto poznatky učiní během soudního jednání.⁴ Hlavním cílem dokazování je zjištění co nejvíce poznatků o rozhodných skutečnostech, aby mohlo dojít k rozhodnutí v meritu věci. Pro účely civilního procesu používáme pojem „zjištěný skutkový stav“. Ten má vyjádřit, že soud rozhoduje pouze na základě těch skutečností, jež byly v průběhu řízení zjištěny. Z judikatury vyplývá, že pokud soud čte či konstatuje obsah soudních rozhodnutí nebo odborný názor na řešení projednávané věci, nejde v žádném případě o dokazování.

2.1 Důkazní břemeno

Dalším důležitým pojmem v civilním řízení je důkazní břemeno. Ve sporných věcech je rozhodování bez důkazního břemene nemyslitelné. Profesor Macur jej definuje jako „*procesní odpovědnost účastníka řízení za výsledek dokazování.*“⁵ Platí zde povinnost, že dokazovat má strana, která dané skutečnosti

¹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 249.

² SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Praha: ASPI, 2009, s. 12

³ HROMADA, Miroslav. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 225

⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s.223

⁵ MACUR Josef. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 8; srov. stejný závěr vyplývá z Rozhodnutí NS ČR sp. zn 23 Cdo 1711/2016

tvrdí. Povinnost soudu není shánění a vyhledávání důkazů k prokázání dané věci. Toto pravidlo je projevem zásady projednací, o níž se zmíním v kapitole 2.2.4. Důkazní břemeno jde za stranou, pro niž je důležité, aby daná skutečnost byla soudem prokázána jako pravdivá.

Důkazní břemeno je tradičně děleno na subjektivní a objektivní, přičemž subjektivní vyplývá z objektivního. Subjektivní určuje, kdo má navrhnout důkaz, koho má soud vyzvat k označení důkazu a uplatňuje se během řízení. Objektivní naproti tomu určuje, kdo má nést následky stavu „*non liquet*“, a uplatní se při rozhodnutí. Tento stav znamená nedostatečné skutkové zjištění. K takovému stavu dochází, když účastník sice přednesl svá tvrzení o rozhodné skutečnosti, ale soud nemůže rozhodnout, zda jsou pravdivá, či nikoli, neboť strana nepodložila svá tvrzení žádnými relevantními důkazy nebo po provedení takového důkazu nebylo vneseno do skutkového stavu jasno.⁶ Závěr o tom, zda účastník unesl či neunesl důkazní břemeno lze učinit jen tehdy, pokud byly soudem řádně a úplně provedeny všechny účastníkem označené důkazy.⁷

OSŘ tento pojem výslovně nepoužívá, pravidla se však vyvozují z interpretací ust. § 79 odst. 1 a 2 OSŘ a § 120 OSŘ a dále z celé koncepce dokazování v civilním řízení. V civilním řádu v Rakousku a v Německu též termín „důkazní břemeno“ výslovně řečen není. To je i důvod, proč není v současném OSŘ, neboť ten bral inspiraci právě v nich. Výslovně je důkazní břemeno upraveno např. v civilních řádech Polska, Maďarska, Ruska, Ukrajiny Švýcarska, Francie nebo Itálie.⁸

Za zmínku jistě stojí, že věcný záměr civilního řádu soudního počítá s tím, že tento pojem v něm bude výslovně uveden. „*Každá ze stran nese důkazní břemeno ohledně skutkových předpokladů jí přiznané právní normy.*“⁹ Autoři argumentují tím, že jelikož současná úprava tento pojem postrádá, vede to v praxi k trápení, intuitivnímu rozhodování nebo k závěrům, které rozdělují důkazní břemeno mezi strany, jako by to vyplývalo z nějakého ust. hmotného práva. Autoři tvrdí, že nic takového z žádného ust. dovodit nelze. Dále argumentují tím, že se nebude muset více vysvětlovat formulace „strana nese důkazní břemeno.“¹⁰

⁶ HROMADA, Miroslav. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 228-229

⁷ Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 21 Cdo 408/2003

⁸ MACUR, Josef. Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním řízení. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 2, s. 21

⁹ Věcný záměr civilního řádu soudního, bod 194, s. 163

¹⁰ Tamtéž, s. 163–164

2.2 Zásady při dokazování

Pevným a nepostradatelným pilířem každého právního odvětví je systém právních principů a zásad. Ty plní významnou roli v oblasti legislativy, interpretace a aplikace práva. Výjimku netvoří ani civilní proces, resp. civilní řízení.¹¹ V následujících podkapitolách zmíním ty, které jsou podstatné pro dokazování v civilním řízení.

2.2.1 Zásada materiální a formální pravdy

Tyto zásady vyjadřují, na základě čeho bude soud rozhodovat. Výsledek i průběh procesu má směřovat k pravdivému poznání, nicméně výsledek procesu je, jak již bylo řečeno, ovlivněn zásadami, např. zásadou dispoziční a projednací. Zásada materiální, někdy také objektivní pravdy, vyjadřuje zjištění skutečného stavu věci. Zásada formální pravdy pak vyjadřuje určitý formalismus procesu, založeného na dodržování určitých forem a formulí, jimiž je dán výsledek procesu, který může, ale nemusí být v souladu se skutečností.¹²

Profesorka Winterová uvádí, že ač dle některých odborníků je současné civilní řízení ovládáno zásadou materiální pravdy, neznámá to, že by soud musel nutně zjišťovat skutečný stav věci a pouze na základě něho vydat rozhodnutí.¹³ Doktorka Zahradníková pak doplňuje, že v současnosti má tato zásada vyjadřovat sledovaný cíl, avšak při rozhodování jsou i jiné skutečnosti rozhodující.¹⁴ Soud má jako základ pro rozhodnutí zjištěný skutkový stav věci,¹⁵ ten ovšem neplatí absolutně - pasivita účastníků a vydání rozsudku pro zmeškání,¹⁶ uznání nároku¹⁷ apod. Civilní proces před rokem 1989 se vyznačoval prosazováním zásady materiální pravdy. V občanském soudním řádě z roku 1950 byla uvedena hned v prvním paragrafu. Tato zásada měla vedoucí roli a všechny ostatní jí byly podřízeny.¹⁸ Tento názor ještě zmíním v kapitole 3.3. Profesor Štajgr ve svém díle

¹¹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 593.3.

¹² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 68

¹³ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 75

¹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 68

¹⁵ Ust. § 153 odst. 1 OSŘ

¹⁶ Ust. § 153b OSŘ

¹⁷ Ust. § 153a OSŘ

¹⁸ MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*, Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 215

prohlašuje, že civilní proces ovládá zásada materiální pravdy, neboť formální pravda se přisuzuje starému římskému procesu založenému na jednotlivých žalobách „*legis actiones*,“ od kterých se nelze odchýlit. Jeho názory jsou však částečně ovlivněny komunistickou ideologií. Zásadu materiální pravdy označuje, že je přesně v duchu marxistického světového názoru a zásadu formální pravdy označuje jako buržoazní. Dále uvádí, že soud musí „všestranně“ dbát na to, aby byl zjištěn skutečný stav věci.¹⁹

2.2.2 Zásada volného hodnocení důkazů

Již podle racionálně založených starých Římanů má být soudce sám schopen poznat podle svého přesvědčení, jestli se dá nějaká skutečnost považovat za faktickou.²⁰ „*Důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti.*“²¹ Soud o subjektivním právu, které žalující strana tvrdí, rozhoduje na základě soudcova mínění o pravdivosti tvrzení, které strany uvádějí. K tomuto dospívá svou úvahou a dále na základě pravidel vyvozených ze zkušeností.²² Tyto poznatky jsou pak podřazovány soudem pod právní normu a vytvoří se právní závěr o subjektivním právu. Přičemž opřít se o závěr učiněný o skutkovém stavu, může soud jen tehdy, nemá-li žádné rozumné pochybnosti o něm.²³

Profesor Štajgr ve svém díle z roku 1962 též zmiňuje tuto zásadu. I tehdejší socialistické civilní soudnictví muselo fungovat prostřednictvím zásady volného hodnocení důkazů. „Volným“ se podle něj nazývá takové hodnocení důkazů, při němž soud není omezen zákonnými ustanoveními nařizujícími, jak důkaz hodnotit, ovšem neznamená to libovůli soudce. Tvrdí, že je nutné přihlížet k individuálním záležitostem každého jednotlivého případu.²⁴ Osobně se domnívám, že v praxi to v tehdejší době mohlo znamenat výhody pro ty účastníky, jež byli nakloněni komunistickému režimu.

¹⁹ ŠTAJGR, František a kol. *Občanské právo procesní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1962, s. 8-9

²⁰ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974. s.19.

²¹ Ust. § 132 OSŘ

²² FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974. s. 22.

²³ SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 558.

²⁴ ŠTAJGR, František a kol. *Občanské právo procesní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1962, s. 9–10

Soud z vlastního přesvědčení zkoumá, je-li to, co účastníci o rozhodné skutečnosti pro posouzení věci tvrdí, pravda, či nikoli, přičemž se nepožaduje zjištění pravdy v absolutním významu, nýbrž má jít o vysokou pravděpodobnost rozhodných skutečností, které se praktické jistotě přibližují.²⁵ Neznamená to tedy, že by soudce uplatňoval libovůli. Předpoklad pro to, aby soudce mohl učinit spolehlivé rozhodnutí je spojen se zásadou přímosti, která znamená, že soudce je v přímém či osobním styku s účastníky. Je podstatný kvalitativní rozdíl, pokud soudce získává informace o skutečnostech z důkazů zaznamenaných protokolem nebo pokud může sám vnímat určité věci, např. tím, že provede výslech účastníka. V takovém případě může vnímat, jak vypovídá, jaké má vlastnosti apod.²⁶

Z odůvodnění rozhodnutí musí být patrné, jak soud k jednotlivým důkazům přistupoval, o jaké důkazy svůj verdikt opírá nebo proč některý důkaz nepřipustil. Doktorka Zahradníková uvádí, že o tom, jak soud rozhodne, musí být pevně přesvědčen, aby v odůvodnění dokázal řádně argumentovat.²⁷ Při vymezení, co vlastně může být předmět volného hodnocení důkazů, uvádím formulaci profesora Macury, že „*předmětem volného hodnocení důkazů je hledání odpovědi na otázku, zda byla dosažena potřebná míra důkazu.*“²⁸ Na této ideji je vybudován základ civilního práva u nás. Tato zásada je nutností, pokud máme zjistit skutečný stav věci. O hodnocení důkazu se ještě zmíním v kapitole 4.4.4.

2.2.3 Princip legální teorie důkazní

Tento princip má odlišný postup při hodnocení než volné hodnocení důkazů a je historicky starší. Obecně vychází z nerovného postavení jednotlivců v hmotném právu. Tam, kde platí tento princip v plné míře, je civilní řízení zmechanizováno a soud nemá tolik prostoru pro samostatné uvážení. Profesorka Winterová o něm hovoří takto: „*Zákon stanoví důkazní sílu jednotlivých důkazních prostředků, popřípadě stanoví, které důkazní prostředky jsou k prokázání určitých skutečností a v jakém rozsahu nutné.*“²⁹ Doktorka Schellová uvádí o tomto principu, že „*soud v důkazním řízení byl vázán příslušnou právní normou, která mu*

²⁵ ELIÁŠ, Karel. Pár úvah nad návrhem novely nového občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 1999, č.19, s.649

²⁶ LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2017, s. 21

²⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 72

²⁸ MACUR, Josef. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu*. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita 2001, s. 107.

²⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 76-77

*předepisovala, jaký důkaz má, v jaké kauze použít; rovněž bylo předepsáno, jak který důkaz hodnotit.*³⁰ Takto popsané předpoklady musejí být u tohoto principu splněny. Současný OSŘ přiznává určitou právní sílu pouze jednomu důkaznímu prostředku a tou je veřejná listina.³¹ Profesorka Winterová dále uvádí, že takovou sílu má i ohledání přiměřeného vzorku zboží, jehož výrobou mohlo být porušeno právo z duševního vlastnictví. Soud má v takovém případě za to, že se zjištění z ohledání vztahuje vůči veškerému zboží.³² V ostatních případech je civilní řízení plně ovládáno zásadou volného hodnocení důkazů.

2.2.4 Projednací zásada

Tato zásada znamená, že soud projednává v řízení to, co mu účastníci předloží. Tato zásada převažuje v řízení sporném a z nesporných řízení, např. v řízení o úschovách³³ nebo o umoření listin.³⁴ Spolu s dispoziční zásadou³⁵ se odlišuje civilní proces od ostatních procesů. Profesorka Winterová tvrdí, že tyto zásady jsou spolu natolik spjaté, že se mnohdy zaměňují či směšují, což není přesné, neboť každá má jiný obsah. Je však nemyslitelné uplatnění jedné bez druhé.³⁶

Profesor Macur uvádí, že nalézání pravdy se neuskutečňuje všestrannou autoritativní činností soudu, ale je zapotřebí, aby procesní strany svobodně projevíly iniciativu. Subjektivní aktivita jedné procesní strany koriguje reakci opačné procesní strany.³⁷ Soud zjišťuje skutkový stav za pomoci předložených důkazů od účastníků podle hesla „*idem est non esse aut non probari*“, tedy co není dokázáno, jako by nebylo.³⁸ Povinnost tvrzení a důkazní povinnost jsou pro řízení ovládané projednací zásadou klíčové. Dle této zásady leží procesní odpovědnost na

³⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 172

³¹ Jedná se o listiny vydané soudy České republiky nebo jinými orgány v mezích jejich pravomoci a dále listiny, které jsou za veřejné prohlášeny zvláštními předpisy a není – li dokázán opak toho, co je v nich osvědčeno či potvrzeno; vypl. z ust. § 134 OSŘ

³² WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ ALENA a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s 77; vypl. z ust. § 133b OSŘ

³³ Ust. § 289 a násl. ZŘS

³⁴ Ust. § 303 a násl. ZŘS

³⁵ Dispoziční zásada v civilním řízení znamená, že žalobce může s žalobou volně disponovat a je z cela na jeho uvážení, zda chce svoje nároky uplatňovat či nikoli.

³⁶ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ ALENA a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015 s. 76

³⁷ MACUR, Josef. Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2000, č. 2

³⁸ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ ALENA a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015 s. 75

účastnících. Přitom však platí, že soud může výjimečně ke zjištění skutkového stavu provést i jiné než navržené důkazy vyplývající ze spisu.³⁹

Účastníci jsou povinni uvést rozhodné skutečnosti a pro jejich prokázání označit důkazy a dále konkrétní následky, které lze z jejich tvrzení vyvodit, aby mohl soud o meritu věci rozhodnout. To platí hlavně pro žalující stranu. Žalovaná strana se musí na výzvu soudu k nároku a k žalobě vyjádřit. V případě, že chce uplatňovaný nárok popřít, musí uvést konkrétní skutečnosti a též jí vzniká povinnost předložit důkazy. Procesní strana si zvolí, jak bude postupovat a čím bude argumentovat, přičemž musí postupovat obezřetně. V řízení mohou být projednány jediné skutková tvrzení a důkazní prostředky, navržené samotnými účastníky. Neuvedené skutečnosti se nestanou předmětem dokazování. Soud však může vyzvat, aby neurčitá nebo příliš obecná tvrzení byla doplněna či objasněna vylíčením konkrétních skutkových okolností.⁴⁰

Pokud by účastník nesplnil povinnost tvrzení, znamenalo by to neunesení důkazního břemene, což může mít nepříliš pozitivní následky. Tento závěr vyplyne, pokud po zhodnocení důkazů, které soud během řízení provedl, je pro soud nemožné přijmout stanovisko o pravdivosti, či nepravdivosti tvrzení účastníka.⁴¹

2.2.5 Zásada vyšetřovací

Význam této zásady je takový, že soud nese odpovědnost za objasnění skutkového stavu. Povinností soudu je zjištění skutečností potřebných pro rozhodnutí a danou věc náležitě vyšetřit. Účastníci sice mohou uvádět rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy, ale tyto nejsou spojeny s unesením důkazního břemene. Účastníci mohou zůstat pasivní, aniž by to bránilo postupu v řízení. Tato zásada je též nazývána jako vyhledávací či inkviziční.⁴² Vyšetřovací zásada spolu se zásadou oficiality⁴³ je projevena v nesporném procesu.

³⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 67; vypl. z ust. § 120 odst. 2 OSŘ

⁴⁰ MACUR. Josef. *Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. Právní rozhledy*. 2000, č. 2

⁴¹ Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 21 Cdo 762/2001; VRCHA. Pavel. *Civilní judikatura. Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky*. Praha: Linde Praha, a.s. 2013, s. 225

⁴² WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015 s. 76; ust. § 20 odst. 1 ZŘS

⁴³ Zásada oficiality znamená, že procesní iniciativa je v rukou soudu, který sám rozhoduje o zahájení určitého řízení – tedy z úřední povinnosti „*ex officio*“ – zároveň vymezuje i předmět řízení.

3 Postavení účastníka a význam jeho výpovědi při dokazování

V této kapitole rozeberu nejprve, kdo může být účastníkem civilního řízení a za jakých podmínek může vystupovat před soudem. Dále rozeberu hlavní rozdíl mezi tvrzením a výpovědí účastníka, povahu důkazního prostředku výsledku účastníka v současné i historické právní úpravě, ve věcném záměru civilního řádu soudního a v jiných právních rádech. Popíši, za jakých situací dochází k povinnosti mlčenlivosti, institut přísahy a jeho přesah do současnosti.

3.1 Pojem účastníka řízení

Účastníky řízení můžeme označit osoby, o jejichž právech a povinnostech bude soud v řízení rozhodovat. Bez účastníka je civilní řízení nemyslitelné. Postavení účastníka závisí na formálním označení v návrhu či v žalobě. Rozhodujícím kritériem je: kdo vlastním jménem podá návrh či žalobu k soudu a dále, vůči komu směřuje.⁴⁴ Účastníci napomáhají tomu, aby soud poznal skutečnosti potřebné pro rozhodnutí v projednávané věci. K tomu podávají buď na začátku, nebo v průběhu řízení své návrhy. V nich tvrdí, zda daná skutečnost existuje dle jejich názoru, či nikoli a nabízejí o nich důkazní prostředky, aby tím svoje tvrzení potvrdili.⁴⁵

Pokud je předmětem řízení spor mezi dvěma stranami o vzájemná práva, označujeme účastníky jako „žalobce“ a „žalovaného“,⁴⁶ přičemž osobu, která se u soudu domáhá ochrany svých práv či přiznání svých práv, zákon nazývá žalobcem a osobu, proti níž jsou tato práva v řízení uplatněna a v řízení se snaží bránit svoji pozici, zákon označuje jako žalovaného. V nesporném řízení pak účastníky nazýváme dvojím způsobem, buď jako „navrhovatel“ a „ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno“ a „ten, kterého zákon za účastníka označuje.“⁴⁷ Tohoto pojmosloví je důležité se striktně držet, zejména po legislativních změnách po 1. 1. 2014, i když jde o procesní definici neurčující existenci věcné legitimace a nelze z ní ani usuzovat případný konečný úspěch, či neúspěch v dané věci. Je na úvaze soudu, zda potvrdí, že právo svědčí žalobci, na základě tvrzení předloženého v žalobě, anebo se přikloní k obranným tvrzením.⁴⁸

⁴⁴ Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 23 Cdo 1758/2010

⁴⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 527

⁴⁶ Ust. § 90 OSŘ

⁴⁷ Ust. § 6 odst. 1 a 2 ZŘS

⁴⁸ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 72.

Základní podmínkou civilního řízení je způsobilost účastníka. Způsobilý je ten, kdo má podle hmotného práva právní osobnost.⁴⁹ Pro potřeby procesního práva ji označujeme jako procesní subjektivitu. Jedná se o schopnost vystupovat jako subjekt práva, tedy být nositelem i vykonavatelem práv a povinností. Procesní subjektivitu má dále ten, komu ji zákon přiznává.⁵⁰ Tím může být např. státní zastupitelství.⁵¹ Účastníkem řízení tedy může být fyzická osoba, právnická osoba a stát. Procesní subjektivita je zkoumána soudem z úřední povinnosti kdykoli během řízení. „*Neexistence způsobilosti být účastníkem řízení a chybějící procesní způsobilost účastníka v okamžiku zahájení řízení jsou takovými nedostatky podmínek řízení, které nelze odstranit; musí proto vést vždy k zastavení řízení.*“⁵²

Další předpoklad způsobilosti je samostatně právně jednat před soudem v rozsahu svéprávnosti účastníka. Pro potřeby civilního řízení ji označujeme jako procesní způsobilost. Ten, kdo samostatně jednat nemůže, musí být zastoupen, a to buď svým zákonným zástupcem, nebo opatrovníkem, což může být i advokát.⁵³ Procesní způsobilost vzniká u fyzické osoby zletilostí, což je dosažením 18 let. Nezletilí mohou mít také procesní způsobilost, avšak pouze v tom rozsahu, v jakém jsou svéprávní. Právní jednání u nezletilých musíme posuzovat dle přiměřené rozumové vyspělosti dle věku konkrétního jedince.⁵⁴ Výslech nezletilého bude více popsán v kapitole 3.8.

Dalším účastníkem řízení je právnická osoba, stát, obec a vyšší územně samosprávný celek. Za právnickou osobu jedná člen statutárního orgánu, pověřený zaměstnanec, vedoucí odštěpného závodu nebo prokurista.⁵⁵ Výslech statutárního zástupce rozeberu v kapitole 4.7. Za stát může jednat úřad pro zastupování ve věcech majetkových nebo organizační složka státu, za obec a vyšší územně samosprávný celek pak ten, kdo je oprávněn zastupovat ho navenek nebo pověřený zaměstnanec.⁵⁶

Ještě doplním jednu zajímavost. Věcný záměr nového civilního řádu chce ustanovit povinné zastoupení advokátem v civilním soudním řízení. Výjimku by tvořila řízení před okresními soudy, v nichž hodnota předmětu sporu nepřevyšuje

⁴⁹ Ust. § 19 OSŘ

⁵⁰ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář* 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s.103

⁵¹ Ust. § 35 OSŘ

⁵² Rozhodnutí NS sp. zn. 33 Odo 1002/2003

⁵³ Ust. § 20, 22 a 29 OSŘ

⁵⁴ Ust. § 31 obč. zák.

⁵⁵ Ust. § 21 odst. 1 OSŘ

⁵⁶ Ust. § 21a odst. 1 a § 21b odst.1. OSŘ

částku padesát tisíc korun a řízení o stížnosti proti usnesení okresního soudu v takové věci.⁵⁷

3.2 Rozdíl mezi tvrzením účastníka a výpovědí účastníka

Výslech musí být striktně oddělován od tvrzení a vyjádření účastníků. Každý účastník má povinnost tvrzení a odpovídat na dotazy soudu. Dále mají účastníci právo vyjadřovat se k věci i k dokazování v každém stádiu řízení. Soud je přirozeně v kontaktu s účastníky, to však není dokazování, ale jedná se o realizaci účastníkovra práva na soudní ochranu. To platí, i pokud má účastník obecného zmocněnce nebo právní zastoupení.⁵⁸ Rozdíl tedy spatřujeme v tom, že pokud je pochybné to, co účastník tvrdí, a má-li to být důležité pro řízení, tvoří to předmět dokazování. Naopak výslech účastníka je důkazní prostředek o důležitém a pochybném tvrzení účastníků. Přitom platí, že není potřeba dalšího dokazování o skutečnostech, o nichž účastníci řízení shodně tvrdí, a zároveň jsou soudem uznané a nezpochybnitelné.⁵⁹ Výslech se netýká pouze vlastních tvrzení účastníka, ale i tvrzení druhé strany, znalců či svědků. Slovenský soudce doktor Lálík uvádí, že tvrzení účastníka tvoří dokazovací předmět, tedy to, co se dokazuje a výslech účastníka to, čím se dané tvrzení prokazuje.⁶⁰

Již profesor Hora za první republiky hovoří o tom, že se musí nutně odlišovat mezi výslechem stran a pouhým slyšením stran. Slyšení nemusí být souvislé a může to být pouhá odpověď na soudem položenou otázku, tedy výkon dotazovacího práva soudu, k němuž dochází během ústního jednání. Takové slyšení dle profesora Hory slouží k vysvětlení či informování o skutkovém stavu. Naproti tomu účelem výslechu stran je přesvědčení soudu o pravdě, či nepravdě rozhodné skutečnosti jinak neprokázané.⁶¹ O rozlišování přednesu účastníků a výpovědí hovoří i docent Fiala.⁶²

⁵⁷ Věcný záměr civilního řádu soudního, bod 28, s. 71

⁵⁸ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ ALENA a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací.* 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 242

⁵⁹ ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1.9.2009.* 4. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2009. s.311-312; HANDL, Vlastimil; též v RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* I. díl. Praha: Panorama, 1985, s. 605

⁶⁰ Lálík, Milan. Dôkaz výsluchom účastníkov konania. *Socialistické súdnictvo*, 1985, č. 11

⁶¹ HORA, Václav. *Československé civilní právo. Řízení před soudy prvé stolice se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi.* II. díl. Praha: 1923, s. 366–367

⁶² Např. v díle z roku 1967 „Problémy dokazování“

Profesor Štajgr ve svém díle z roku 1962 uvádí, že je potřeba rozlišovat mezi přednesy účastníka a jejich výpovědí.⁶³ Přednesy mohou obsahovat skutková tvrzení, právní rozbory i hodnocení výsledků dokazování, mohou být ústní nebo písemná a dochází k nim z iniciativy účastníků. Naopak výslech účastníků je vždy ústní, obsahuje pouze skutková tvrzení a dochází k němu na příkaz soudu. Hlavní rozdíl můžeme spatřovat v tom, že profesor Štajgr tvrdí, že důkazními prostředky jsou jak výpovědi účastníků, tak i přednesy, které obsahují skutková tvrzení.⁶⁴ Dochází k názoru, že funkce předmětu dokazování a funkce důkazního prostředku se navzájem nevylučuje, neboť jde o různé stránky téhož. Jediný rozdíl je dle jeho mínění v hodnotě, neboť přednes účastníků má zákon za slabší než výslech účastníků. Svůj názor obhajuje tím, že i po vylíčení skutkových tvrzení účastníků v jejich přednesu platí, že musejí být pravdivá. Soud se při hodnocení důkazů zabývá i tím, co účastníci uvedli během řízení. Skutkové údaje účastníků jsou objektivně způsobilé být důkazním prostředkem ke zjištění skutkového stavu. To je rozdíl od tradičního pojetí. Tento názor kritizuje ve svém článku doktor Stareček. Názor profesora Štajgra by byl dle doktora Starečka v rozporu se zásadou volného hodnocení důkazů, neboť nelze přisuzovat *a priori* určitému důkaznímu prostředku určitou důkazní hodnotu, ať menší či větší. Ani z ustanovení, že soud se musí zabývat vším, co účastníci přednesli či ustanovení o pravdivosti tvrzení, nelze dovozovat, že se jedná o důkazní prostředek.⁶⁵

Dnes jsou důkazní prostředky striktně vyjmenovány v OSŘ a nepatří k nim přednesy účastníků. Přednes skutkových tvrzení nebyl v tehdejší občanském soudním řádu⁶⁶ upraven, ale k výpovědi účastníka docházelo pouze osobním výslechem účastníka prostřednictvím soudu, což je přímo uvedeno v tehdejší civilním řádu. Způsob výslechu může mít různé formy, záleží pouze na rozhodnutí soudu. V praxi se většinou používal stejný způsob jako při výslechu svědka.⁶⁷

Než bude přistoupeno soudem k důkazu výslechem účastníka, musejí být soudu vylíčeny rozhodné skutečnosti, aby bylo zřejmé, k prokázání jakých tvrzení má tento důkazní prostředek směřovat. Dle doktora Hromady se dá označit jako

⁶³ Terminologicky si lze, v porovnání s profesorem Horou, povšimnout, že už nepoužívá pojem „strana“, ale „účastník“.

⁶⁴ ŠTAJGR, František a kol. *Občanské právo procesní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1962, s. 113

⁶⁵ STAREČEK, Jiří. Vztah výslechu účastníka k jeho přednesu. *Bulletin advokacie*. 1974, s. 30-31

⁶⁶ Myšleno v zákoně zákona č. 142/1950, o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

⁶⁷ Ust § 69 a § 122 téhož zákona

chybný postup soudu, jenž proved výslech účastníka a podle toho, co z něj vyplyne, směřuje další dokazování. Jako příklad uvádí řízení ve věcech určení výživného.⁶⁸ V praxi však dochází k tomu, že soudce používá výslech účastníka pro pouhé „zorientování se“ v daném případě. Nařídí jednání žalobce a poté jednání odročí, aby vyslechl žalovaného. Po dalším odročení teprve zvažuje, jaké listiny provede a jaké svědky vyslechne. Doktor Jirsa takový postup označuje jako „procesní zlozvyk“ některých soudců. Výslech účastníka musí být proveden vždy ústně a pouze účastníkem osobně. Nelze, aby byl účastník kýmkoli zastoupen. Jakékoli písemné vyjádření však nelze v žádném případě považovat za výpověď účastníka. To je rozdíl od slovenské úpravy tohoto důkazu, kdy výslech účastníka lze provést písemnou odpovědí na položené otázky. O tom bude více uvedeno v kapitole 3.5.⁶⁹

Může dojít k situaci, že během výslechu účastníka vyjdou najevo dosud netvrzené skutečnosti. V takovém případě se jedná o nová tvrzení a účastník je povinen k nim navrhnout důkaz.⁷⁰ Ústní jednání není striktně rozděleno na fázi přednesu tvrzení a na fázi dokazování, nýbrž tvoří jeden celek. Účastníci jsou tedy oprávněni učinit nové skutečnosti a důkazní návrhy až do konce ústního jednání.⁷¹ Je zde však jedna výjimka, pokud by se výslech účastníka konal až po koncentraci řízení,⁷² nelze k tomuto novému tvrzení vůbec přihlížet. Po tom, co nastala, což může být i po přípravném jednání,⁷³ je možné dodatečně tvrdit nové skutečnosti a předkládat nové důkazy jen v případě zpochybnění věrohodnosti provedených důkazních prostředků, které účastník nemohl bez své viny uvést či nastaly po přípravném jednání⁷⁴ Docent Fiala v komentáři k OSŘ z roku 1985 též uvádí, že nelze ztotožňovat jak z logického, tak i procesního náhledu výslech účastníka a tvrzení účastníka. Pokud účastník uvede něco nového při svém výslechu, je současně jeho tvrzení i důkazem, a pokud to tvrzení je důležité a pochybné, je na

⁶⁸ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 556 a 557

⁶⁹ Ust. § 195 odst. 3 zákona č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok

⁷⁰ SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří; a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 556 a 557

⁷¹ KRÁLÍK, Michal; LAVICKÝ, Petr. Skutkový přednes učiněný při dokazování účastnickým výslechem. *Soudní rozhledy*. 2016, č. 3, s. 107

⁷² Koncentrace řízení je nutnost provést určité úkony do zákonem stanoveného časového okamžiku, jinak by na ně nebyl brán zřetel. Vyjádřena je v § 118b OSŘ.

⁷³ Ust. § 114c OSŘ

⁷⁴ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 828

místě i důkaz druhého účastníka.⁷⁵ Dle současné soudní praxe nelze, že k takto získanému důkazu nebude přihlédnuto.⁷⁶

V právních řádech jiných evropských zemí se též striktně rozlišuje mezi výsledkem účastníka jako důkazním prostředkem a tvrzením účastníka. V německém a rakouském civilním právu máme institut zvaný „*Parteianhörung*“⁷⁷ neboli slyšení strany. Tento institut má vysvětlit skutkové okolnosti, nejedná se však o důkazní prostředek. Jako důkazní prostředek je označen „*Parteivernehmung*“⁷⁸ čili výslech stran. Švýcarský civilní řád výslech účastníka označuje jako „*die Beweisaussage*“ a pouhé dotazování označuje jako „*die Parteibefragung*.“ Strany jsou před ním vyzvány k pravdě a upozorněny na to, že mohou být potrestány pořádkovou pokutou až do výše dva tisíce franků, jestliže záměrně popírají skutečnost.⁷⁹ Úpravu výslechu účastníka v cizích právních řádech rozeberu v kapitole 3.5.

3.3 Subsidiární povaha výslechu účastníka

V současném pojetí OSŘ sice výslech účastníka řadí mezi důkazní prostředky, jedná se však o prostředek podpůrný. Tato podpůrnost vychází z vědomí, že účastník je o dané situaci osobně informován, ale může vypovídat nepravdivě. Pojetí důkazu však nebylo vždy jen podpůrné. Před novelizací OSŘ ze dne 1. 1. 2001 zákonem č. 30/2000 Sb. byl výslech účastníka považován za plnohodnotný důkaz.

V době vzniku občanského soudního řádu, tedy v roce 1964, převládal názor, jenž byl v přímém protikladu s tradičním názorem a nahlížením na tento důkaz. Šlo o spojitost s deformováním zásady materiální pravdy, která byla vyjádřena myšlenkou, že základem dokazování je výslech účastníka. Novelizace z roku 1983 úplně zrušila subsidiaritu výslechu účastníka. Výslech účastníka měl pro nalézání pravdy ústřední význam. Pokud by soud rozhodl bez toho, aniž by účastníka vyslechl, mohl to být důvod pro zrušení rozhodnutí soudu I. stupně a vrácení k novému projednání, i když skutkový stav byl spolehlivě zjištěn např.

⁷⁵ HANDL, Vlastimil; RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Panorama, 1985, s. 605

⁷⁶ Rozhodnutí NS ČR, sp zn. 29 Cdo 1171/2014

⁷⁷ Ust. § 141 německého ZPO a § 177 rakouského ZPO

⁷⁸ Ust. § 445 a násl. německého ZPO a ust. § 371 a násl. rakouského ZPO

⁷⁹ Čl. 191 odst. 2 švýcarského ZPO

listinnými důkazy.⁸⁰ K tomu poznamenávám, že se vyjádřil Nejvyšší soud ČR ještě před zmíněnou novelizací. Judikoval, že pokud soud neprovedl důkaz výsledkem účastníka, není to porušení zásad účastnosti a přímosti a nejedná se ani o vadu dle ust. § 229 odst. 3 OSŘ, tedy odnětí možnosti jednat před soudem, pro niž je možné podat žalobu pro zmatečnost.⁸¹

Novela z roku 2001 však dosavadní koncepci změnila. Vrátila se tak původní koncepcí pojetí tohoto důkazu, o níž hovoří již profesor Hora v období první republiky a před ním za doby „císaře pána“ i doktor Ott. Ten uvádí, že podpůrnost tohoto důkazního prostředku není jen v řízení určení výše pohledávky.⁸² Dle profesora Hory a jeho názoru je potřeba tento důkaz používat velmi opatrně, neboť se nemusí jednat o „*pramen nejčistší*.“ Tím je myšleno především to, že účastník vždy nemusí vypovídat o věci pravdivé skutečnosti nebo může okolnosti zkreslovat. „*Egoismus je člověku vrozen, nelze jej z lidské bytosti vypudit a může být snad svůdcem k nepravdě.*“ Profesor Hora také hovoří o tom, že se k důkazu sahá, až když jsou všechny ostatní možnosti vyčerpány a přímo ho nazývá prostředkem podpůrným.⁸³

Navrhnutí tohoto důkazu je za situace, pokud „*dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak*“.⁸⁴ Právě tohle ustanovení je projevem principu subsidiarity a díky tomuto ust. je tento důkaz považován ve sporných řízeních za podpůrný. Profesorka Winterová hovoří o navržení, pokud je účastník v důkazní nouzi.⁸⁵ Obsahově se však může jednat o prokázání tvrzení účastníka, který má být vyslechnut, ale i o tvrzení jiného účastníka řízení.⁸⁶

V případě, že soud zamítne navrhovaný výslech účastníka, je povinen se s tím vypořádat v odůvodnění rozhodnutí, a to i přes podpůrný charakter tohoto důkazu. Jinak by se jednalo o nepřípustný opomenutý důkaz. Pouhé konstatování bezpředmětnosti nestačí, v odůvodnění musí být uvedeno, na základě čeho soud k takovému závěru dospěl. Jednalo by se o libovůli, v právním státě zakázanou.⁸⁷

⁸⁰ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 909

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu, ČR sp. zn. 23 Cdo 75/1998

⁸² OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. II. Díl. Praha. Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 192

⁸³ HORA, Václav. *Československé civilní právo. Řízení před soudy první stolice se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1923, s. 366

⁸⁴ Ust. § 131 odst. 1 OSŘ

⁸⁵ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ ALENA a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015 s. 242

⁸⁶ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 909–910

⁸⁷ Nález ÚS ČR sp. zn. I ÚS 2568/27

V nesporných řízeních upravených v ZŘS a v řízení o rozvodu manželství nebo zrušení registrovaného partnerství se dřívější postup zachoval. Soud výslech účastníka nařídí vždy, je-li to pro zjištění skutkového stavu potřebné. Výslech účastníka v nesporných řízení bude více rozebrán v páté kapitole. Pro rozvod řízení je výslech účastníků potřeba, pokud se zjišťují příčiny rozvratu manželství, tedy kde návrh byl společný nebo se druhý manžel k návrhu nepřipojil.⁸⁸ Jedná se o tzv. sporný rozvod.⁸⁹ Zde souhlasu účastníka není potřeba. Doktorka Zahradníková uvádí, že z praxe soudů vyplývá, že v případě nesporných rozvodů, tedy bez zjišťování příčin rozvratu manželství, není nutné výslech provádět.⁹⁰ Pro zrušení registrovaného partnerství se použije obdobný postup.

V praxi se často stává, že právní zástupci navrhnou výslech účastníka automaticky, aniž by uvedli, proč nelze dané skutečnosti prokázat jinak. Může pak dojít k situaci, kdy účastník neví, co má k dané věci říci. Naopak v případech velmi intimní či sexuální povahy, např. v řízení o náhradě psychické újmy, je tento důkaz naopak potřebný.⁹¹ Profesor Macur tento názor doplňuje. Tvrdí, že s přihlédnutím nejen k české judikatuře, ale i zahraniční má výslech účastníka své místo i ve sporných řízeních. Zmiňuje případy, kdy došlo k újmě na zdraví způsobené zvířetem, např. pokousání psem nebo pokud zvíře uteklo z terária. V těchto případech bývá právě výslech účastníka jako hlavní důkaz k objasnění průběhu skutku, protože to ze znaleckých posudků nevyplyne. Dále uvádí případy škody způsobené automobilovou nehodou, kdy se osoba vlastníka a provozovatele motorového vozidla od sebe liší.⁹² Z judikatury vyplývá, že jestliže soud rozhodne bez výslechu účastníka, není tím odňata možnost jednat před soudem. Účastníkovi nic nebrání, aby se vyjádřil k věci nebo k provedeným důkazům.⁹³

3.4 Pojetí důkazu ve věcném záměru civilního řádu soudního

Důkaz výslechem účastníka (resp. stran) je v záměru upraven v části druhé nazvané „Řízení před nalézacím soudem,“ hlava I., díl 3, oddíl 4. Věcný záměr,

⁸⁸ Ust. § 756 obč. zák.

⁸⁹ Označení pochází z původního zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, který zanikl 1.1.2014 s účinností nového občanského zákoníku

⁹⁰ WIPPLINGEROVÁ, Miroslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní řízení soudní*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 136,137

⁹¹ Nález ÚS ze dne 15.4.2010, sp. zn. ÚS 2091/07

⁹² MACUR, Josef. Důkaz výslechem účastníka v civilním soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, č. 4, s. 362

⁹³ Rozhodnutí NS ČR. sp. zn. 32 Cdo 4892/2010; srov. Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 21 Cdo 735/2000

kromě jiného, hodlá i změnit přístup k tomuto důkazu. Nově by byl vnímán jako plnohodnotný důkaz. Tento závěr je odůvodněn tím, že výše zmíněná novela OSŘ provedená zákonem č. 30/2000 Sb., která mu dala subsidiární povahu, byla krokem zpět. Autoři věcného záměru se odvolávají na pojetí v rakouském civilním řádu, kde byla subsidiarita tohoto důkazu zrušena v roce 1983. Dále je ve věcném záměru řečeno, že výslech stran má pro nalézání pravdy zásadní význam, jelikož stranám jsou rozhodné skutečnosti nejvíce známy. Autoři konstatují, že pokud má dokazování umožňovat dosažení skutkových zjištění, pravdivých co nejvíce, neměl by ho jakýkoliv z důkazních prostředků mařit. Obava, že strany budou vypovídat ve svůj vlastní prospěch a mohou vypovídat zaujatě, není dle autorů věcného záměru nic neobvyklého a nepřekonatelného a je možné se s tím vypořádat v rámci hodnocení důkazů. V případě, že by mělo být jako strana vyslechnuto několik osob, má soud určit, že bude vyslechnutá jen některá z nich

Věcný záměr počítá s tím, že strana může navrhnout prokázání skutečností jak výslechem vlastním, tak i protistrany. Novinkou by bylo, že ve sporném řízení už by nemusela strana souhlasit s výslechem. V současné úpravě OSŘ je ve sporném řízení souhlas nezbytný. Autoři změnu zdůvodňují tím, aby druhá strana nemohla překazit výslech neudělením souhlasu k němu. Počítá se s tím, že strana může odmítnout vypovídat a nemůže být k výpovědi žádným způsobem donucena, negativně se to však může projevit při hodnocení důkazů. Soud může též nařídít výslech z úřední povinnosti a je zcela na jeho úvaze, v jaké fázi dokazování bude k výslechu přistoupeno. Podmínkou je způsobilost k výslechu, stejná jako u svědka, tedy dotyčný účastník musí být schopen vypovídat o skutečnostech a v rozhodné době musel být schopen skutečnosti vnímat. Tam, kde je strana zastoupena zákonným zástupcem, je na úvaze soudu, zda bude strana, zákonný zástupce či oba vypovídat.

Výslech statutárních zástupců právnické osoby, nyní upravený v ust. § 126a OSŘ bude součástí ustanovení o výslechu stran. Tímto se přejde sporným situacím, kdy není jasné, koho pro účely důkazu považovat za stranu.⁹⁴

3.5 Výslech účastníka v právních řádech jiných zemí

Názory, legislativní koncepce a soudní praxe se v každé zemi liší. Státy mají svá vlastní pravidla civilního soudního řízení. Existují též samostatná pravidla,

⁹⁴ Věcný záměr civilního řádu soudního, body 20-226, s. 172-175

kteřá se vztahují na různé typy soudů. Profesor Macur tvrdí, že je specialitou středoevropských zemí dávat důkaznímu prostředku menší význam a formálně řadit důkazní prostředek na poslední místo.

Rakouské pojetí civilního řízení, z něhož vychází i náš občanský soudní řád a je v mnoho přístupech podobný, zavedlo tento důkaz v roce 1895 do tehdy nového civilního řádu. Předlohu převzal v anglosaském civilním procesu. Již zde byla zdůrazňována subsidiárnost a tento důkaz se mohl provést jen v případě, že ostatní navržené nebo soudem provedené důkazy nevedly k dostatečnému objasnění skutkového stavu. Pojetí v Rakousku se však změnilo v roce 1983, kdy byl tento důkazní prostředek novelou ZPO srovnán na stejnou úroveň k ostatním klasickým důkazním prostředkům.⁹⁵ Rakouský civilní řád stanovuje, že dokázání sporných skutečností může být provedeno výsledkem stran a nařizen může být buď na návrh, nebo z úřední moci.⁹⁶ Pokud to je účelné, má být proveden v přípravném jednání.⁹⁷ Strana nemůže být přinucena, na rozdíl od svědka, jednak k dostavení se před soud a jednak k samotné výpovědi před soudem. Jelikož jedná ve své věci, nemá na rozdíl od svědka právo odmítnout výpověď kvůli majetkové újmě.⁹⁸

Pokud se podíváme do civilního řádu v Německu, tak i zde se tento důkazní prostředek stejně jako v českém civilním soudním řízení uplatňuje podpůrně, jestliže danou skutečnost nelze prokázat jinak.⁹⁹ Výslech stran se dělí na tři druhy, a to na výslech strany, kterou tíží důkazní břemeno a jejího odpůrce¹⁰⁰ (něm. „*Vernehmung des Gegners*“), druhým typem je výslech na základě shodné vůle stran¹⁰¹ (něm. „*Vernehmung der beweispflichtigen Partei auf Antrag*“) a třetím typem je výslech z úřední moci soudu¹⁰² (něm. „*Vernehmung von Amts wegen*“). Ve všech typech nemá strana povinnost vypovídat, soud může pouze z odepření výpovědi vyvozovat důsledky v závěrečném hodnocení důkazů. Výslech stran v Německu je však považován za plnohodnotný důkaz.¹⁰³

⁹⁵ RECHBERGER, Walter Hans. *Kommentar zur ZPO*. 3.Auflage. Wien: SpringerWienNewYork, 2006, s. 1308

⁹⁶ Ust. § 371 rakouského ZPO

⁹⁷ Ust. § 258 rakouského ZPO

⁹⁸ Ust. § 380 rakouského ZPO

⁹⁹ Ust. § 445 německého ZPO

¹⁰⁰ Ust. § 447 německého ZPO

¹⁰¹ Ust. § 447 německého ZPO

¹⁰² Ust. § 448 německého ZPO

¹⁰³ Parteivernehmung. In: antwalt24 [online].[cit. 2019-02-26]. Dostupné z WWW:

<https://www.anwalt24.de/lexikon/partievernehmung>; MACUR, Josef. Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, č. 4, s. 360

Na Slovensku nabyl účinnosti dne 1.7. 2016 nový Civilný sporový poriadok. Výslech strany je upraven v ust. § 195 tohoto zákona. Rozdíl oproti našemu současnému OSŘ je v tom, že důkaz může být proveden jen na návrh. Dále bylo vypuštěno ustanovení o povinnosti povídat pravdu a nic nezamlčovat. I terminologicky si lze povšimnout, že bylo navráceno k označení „výslech strany“. Úplnou novinkou je, že strana může v řízení vypovídat i písemně. Důvodem byla hospodárnost řízení.¹⁰⁴ Reaguje se tak na vysokou mobilitu obyvatelstva a účelovou neúčast na jednáních. Soud uloží tuto povinnost straně, pokud to považuje za dostatečné a hospodárné. Zároveň specifikuje otázky, na které má strana písemně odpovědět a určí lhůtu pro podání odpovědí. Písemná výpověď však nezabývá stranu povinnosti dostavit se k výslechu na jednání v případě, že ji soud předvolá. Může se tak stát, pokud soud zhodnotí, že odpovědi na písemně položené otázky jsou nedostačující, a je třeba stranu poslechnout přímo na jednání.

V polské právní úpravě platí, že existují-li po vyčerpání nebo neexistence důkazů nevysvětlitelná fakta relevantní pro vyřešení případu, může soud pro objasnění těchto skutečností vyslechnout strany (ozn. *Dowód z przesłuchania stron*).¹⁰⁵

Specialitou civilního procesu ve Švýcarsku je, že „*strany jsou nabádány před důkazní výpovědí k pravdě a upozorněny na trestní důsledky křivé výpovědi.*“

¹⁰⁶ Pokud by tedy účastník při svém výslechu (ozn. jako „*die Beweisabnahme*“) nevypověděl pravdu, může být trestně stíhán za křivou výpověď podle § 307 švýcarského trestního zákoníku.

Podle italského soudního řádu hraje výslech stran významnou roli, jedná se o pramen skutkových informací pro soudce.¹⁰⁷ Teprve po provedení výslechu stran může dojít k výslechu svědků.¹⁰⁸ Podobně tomu je i ve Francii, kde je navíc jedna specialita, a to omezení délky výslechů, která se liší v závislosti na hodnotě sporu nebo povaze nároku. Podle čl. 229 francouzského občanského soudního řádu v případech, jejichž hodnota ve sporu je nižší než třicet tisíc dolarů, není povolen žádný výslech účastníka. Pro případy, jejichž hodnota ve sporu je nižší než sto tisíc

¹⁰⁴ Ust. § 195 odst. 3 zákona č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok

¹⁰⁵ Čl. 299 polského občanského soudního řádu

¹⁰⁶ Čl. 192 odst. 2 švýcarského ZPO

¹⁰⁷ Čl. 228f italského civilního řádu (it. „*Codice di procedura civile*“)

¹⁰⁸ Čl. 244f tamtéž

dolarů nebo v rodinných záležitostech, je doba trvání výsledků omezena na tři hodiny.¹⁰⁹

Naprosto odlišné pojetí tohoto důkazu je v právním řádu USA a v Anglii. Výslech procesní strany (ang. „*the examination a procedural party*“) je základním a prvořadým důkazním prostředkem. Musíme brát zřetel na to, že právní řád USA a Anglie je odlišný od koncepce řádu středoevropských zemí. Jednání se dělí na přípravné (ang. „*discovery*“) a hlavní jednání (ang. „*trial*“). Provádění důkazů je možné pouze v první fázi a většina řízení v ní i končí. V USA probíhá výslech na návrh druhé strany a zpravidla bez přítomnosti soudce. Výslech probíhá v místnosti advokáta a za přítomnosti soudního úředníka, který zajišťuje protokolaci a přijímá přísahu. Výslech probíhá pouze na základě kladených otázek druhou procesní stranou, souvislá výpověď o věci není v civilním řízení USA prováděna. Výslech se děje za účasti obou stran a jejich právních zástupců. Odpovědi na otázky musí být přesně zaprotokolovány, s protokolací pomáhají právní zástupci stran. Pokud by se dotyčná strana odchýlila v hlavním jednání od své výpovědi, pravděpodobně by to mělo vliv na úspěch ve sporu. Existuje zde zvláštní institut písemného kladení otázek (ang. „*written interrogatories*“) a na ty musí strana odpovědět. Tento institut je možný pouze pro procesní strany, nikoli pro svědka či znalce. Otázek může být až dvacet pět.¹¹⁰ Jak jsem zmínil, tento institut je zaveden nově i v právní úpravě na Slovensku.

Můžeme tedy shrnout, že v USA je provádění tohoto důkazu naprosto odlišné než v našem právním řádu nebo v jiných středoevropských státech. Vychází to pravděpodobně z naprosto odlišné konstrukce právního řádu a z pojetí anglosaského systému. Nedokážu si představit, jak je možné provádět důkaz bez přítomnosti soudce. Také pouhé kladení otázek není v porovnání s naším právním řádem úplně typické a odporuje to tradičnímu pojetí. Nevím, jak by se řešily problematické otázky uvedené v kapitole 4.4.2. Je také otázkou, jaká je věrohodnost a hodnota důkazu. Pokud je na otázky odpovězeno písemně, odpovědi budou zformulovány pravděpodobně advokátem, nikoli přímo účastníkem. V pojetí tohoto důkazu se přitom klade důraz na informace získané přímo od procesních stran.

¹⁰⁹ COTMAN, Geneviève. *Quels changements pour les interrogatoires au préalable?* In: DROIT-INC [online]. 8.03.2016. [cit. 2019-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.droit-inc.com/article17335-Quels-changements-pour-les-interrogatoires-au-prealable>

¹¹⁰ MACUR, Josef. Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, č. 4, s. 359, 360

3.6 Psychologické aspekty výslechu

V psychologii je výslech řazen mezi zvláštní sociální situaci, tedy situaci mezilidského styku. Doktor Spurný definuje výslech jako „*dynamický, relativně uzavřený, časově ohraničený systém vzájemně podmíněných interakcí (vztahů a komunikačních aktů) mezi vyslýchajícím a vyslýchaným probíhající ve specifických podmínkách výslechové situace.*“¹¹¹ Právník doktor Vlček jej definuje ze sociologického hlediska jako „*určitý druh sociálního procesu, který je prováděn individuem během sociální interakce v určitém sociálním prostředí.*“¹¹² Zkoumání psychologie výslechu a výpovědi se věnuje forenzní psychologie. Psychologické rady jsou pouze orientační povahy. Jednoznačný návod, jak postupovat, není. Smysl využití psychologických poznatků během výslechu spočívá v lepším porozumění psychických jevů odehrávajících se ve vědomí účastníka. Psychologie výslechu zkoumá účinné postupy pro navázání kontaktu a ověřuje vhodné přístupy.

Důležitá je celková atmosféra výslechu. Ta působí na utváření výpovědi, toku komunikace a získávání informací, snížení paměťových chyb a zkreslení a na celkové ochotě účastníka vypovídat. Psycholožka docentka Čírtková uvádí, že výslech může být stresovou situací pro účastníka vypovídajícího před soudem poprvé, a navíc právně nezastoupeného. Takový účastník může prožívat stres, strach nebo jiné nepříznivé emoce. Částečně se jim dá vyvarovat právě atmosférou při výslechu. Vyslýchající se má pokusit o dobrý kontakt s vyslýchaným, oslovit účastníka jménem a navázat s ním oční kontakt. Důležitá je také intonace v řeči. Navázání kontaktu se nazývá raport a dle psycholožky docentky Čírtkové se jedná o rozhodující moment, který může ovlivnit i věrohodnost výslechu.¹¹³ Praxe však bývá často velmi odlišná. Především se může začít jednat s dotyčným mechanicky, poučení účastníka je odbyto a oční kontakt žádný. U soudů, technicky ne tolik vybavených, může být obtížné navázat oční kontakt vzhledem k tomu, že předseda soudu nebo samosoudce přepisuje účastníkovu výpověď, a poté ji diktuje do diktafonu. I přesto by měl dbát výše zmíněných zásad a s vyslýchaným udržovat nejintenzivnější oční kontakt, jaký lze, neboť tzv. „mluvení do zdi“ nepřináší správný efekt. Obecně platí, že příkyvování a povzbuzování citoslovcem „hm“

¹¹¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2010, s. 29.

¹¹² VLČEK, Robert, *Dokazování v soudní praxi*, Ostrava: KNIŽNÍ EXPRES, s.r.o., 2008, s 41

¹¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2. rozšíření vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 303, 309

zesiluje ochotu vypovídat. Německý psycholog Bender tuto reakci nazývá „Colombo-efekt“.¹¹⁴

Předseda senátu či samosoudce by též měl být k účastníkovi, který je právní laik, dostatečně trpělivý. Takový účastník často bez právního zastoupení nemusí vědět, co je pro skutkový stav důležité. Používání příliš odborných termínů pro právně nevzdělaného účastníka může značně ztížit celý výslech.¹¹⁵ Otázky by měly být pro účastníka pochopitelné a předseda senátu či samosoudce musí vést výslech vzhledem k intelektu a právnímu vzdělání účastníka. Tuto problematiku uvádím v kapitole 4.4.2. Trpělivost přispívá i k odhalení případných nepravd, které účastník ve svém výslechu uvedl. Kdo lže, bude chtít mít výslech rychle za sebou, aby se nepodřekl. Pokud mu budou kladeny doplňující a podrobnější otázky, může se stát, že se podřekne. Psycholožka Janine Driver uvádí tři strategie lhaní při výslechu. Podle první se dotyčný může snažit podat svou výpověď nenápadně, příliš na sebe neupozorňovat, v důsledku čehož jsou jeho projevy zkomolené a neohrabané. Podle druhé se dotyčný snaží přesvědčit o své pravdě, ale prakticky nic nesdělí. Takový lhář za tím účelem používá absolutizovaná tvrzení stylu „*To bych nikdy neudělal!*“ nebo „*Přisahám na svou čest.*“ Třetí strategie je uhýbání. Dotyčný se snaží z výslechu vyvléct.¹¹⁶

Soudce si o účastníkovi udělá názor podle jeho celkového vzhledu a chování, což je důležité především v opatrovnických věcech, tj. svěřením dítěte do výhradní péče jednoho z rodičů, nařízení ústavní výchovy, osvojení aj. Doktor Vlček uvádí, že v praxi lidé často něco říkají, ale chování tomu neodpovídá. V těchto případech musí být pak soudce opatrný. Osoba může něco skrývat, něčeho se bát nebo se jen špatně vyjádří. Též pozorování chování účastníka je vhodným „vodítkem“ pro soudce, hlavně při hodnocení důkazů. Úprava zevnějšku a oblečení vyjadřuje nejen estetické cítění, ale i příslušnost k sociálním skupinám. Soudci by však měli dát pozor na to, aby povrchní hodnocení účesu, stylu oblékání apod. nevedlo k nesprávným úsudkům o osobě a nezpůsobilo i fatální následky v rozhodování o věci. Lidské podvědomí může způsobit, že si automaticky uděláte

¹¹⁴ ČIRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2. rozšíření vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 306

¹¹⁵ TIKAL, František. Výslech svědka před soudem a rozpoznání lživé výpovědi. In: *Bulletin advokacie* [online]. 11.04.2017. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyslech-svedka-pred-soudem-a-rozpoznani-lzive-vypovedi?browser=full>

¹¹⁶ DRIVER, Janine. *Mě neobelžeš: převratný program, který posílí váš barometr lži a pomůže vám najít pravdu*. Přeložil Bronislava GRÝGOVÁ. Olomouc: ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-968-7. s. 111

o člověku špatné mínění. Psychologie tyto chyby v pozorování nazývá jako „haló efekt“¹¹⁷ nebo „efekt posledního dojmu“.¹¹⁸

Další neméně důležitou pomůckou může být neverbální komunikace. Hodnotným neverbálním signálem je výraz tváře. Psychologické výzkumy ukázaly, co mohou jednotlivé mimické výrazy znamenat, např. rozpaky se mohou projevit staženým spodním rtem a kousáním do něj, křečovitý smích může znamenat škodolibost. Dalším neverbálním signálem jsou gesta, ať už hlavy, rukou, nohou či celého těla. Držení těla a poloha rukou a nohou jsou také rozhodující, např. skloněná hlava dolů značí negativní postoj k věci.¹¹⁹ Těmto problémům se věnuje odvětví sociální psychologie.

3.7 Povinnost pravdivosti při výslechu

Výslech účastníka řízení má sloužit k tomu, aby jeho provedením byl soud přesvědčen o pravdivosti skutkových tvrzení, které má účastník řízení zájem dokazovat.¹²⁰ Na rozdíl od výslechu svědka nehrozí účastníkovi žádný trestně právní postih, pokud by vypovídal nepravdu. Je to z toho důvodu, že účastníci jsou na věci osobně zainteresováni a budou vypovídat vždy trochu zkresleně, jak už jsem uvedl. Rozdíl plyne již z poučení před výslechem účastníka a svědka. Účastník totiž „má mluvit pravdu a nic nezamlčovat“ na rozdíl od svědka, který „musí mluvit pravdu a nic nezamlčovat“,¹²¹ jinak by mohl být trestně stíhán pro trestný čin křivé výpovědi. Sice účastníkovi nehrozí trestně právní postih, ale důsledkem může být neunesení důkazního břemene z důvodu nedůvěryhodnosti tvrzení účastníka¹²² nebo se to projeví při hodnocení důkazu. Docent Lavický uvádí, že není vyloučena náhrada nemajetkové újmy, pokud by důsledky nepravdivé výpovědi způsobily újmu jiné osobě.¹²³ Dle judikatury Nejvyššího soudu ČR je též takový účastník odpovědný za neoprávněný zásah do osobnostních práv.¹²⁴

¹¹⁷ Halo efekt znamená přecenění prvního dojmu.

¹¹⁸ Znamená, že si dotyčný nepamatuje konkrétní dojmy z předcházejícího období a charakterizujete jedince podle posledního dojmu.

¹¹⁹ VLČEK, Robert, *Dokazování v soudní praxi*, Ostrava: KNIŽNÍ EXPRES, s.r.o., 2008, s 42-46; KALENDA, Vratislav. Psychologické aspekty věrohodnosti výpovědi před soudem. *Právní praxe*. 1994, č. 7, s. 429-438,

¹²⁰ Nález ÚS ČR, sp. zn. Pl. ÚS 37/03

¹²¹ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006.s. 529

¹²² SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ Renata; HAMUL'ÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 290

¹²³ LAVICKÝ, Petr. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 646

¹²⁴ stanovisko NS ČR sp. zn. Cpjn 13/2007

Doktor Jirsa konstatuje, že při provádění výslechu účastníka se často v jednací síni odehrávají komické situace zapříčiněné tím, že každý účastník má svoji pravdu a je o ní zásadně přesvědčen. Toto tvrzení podkládá tím, že „jedna zkušená pražská advokátka projevuje svůj nesouhlas tím, že se při výslechu protistrany chytá za hlavu, zacpává si uši se slovy, že takové lži se skutečně nedají poslouchat, žádá soud, zda by se nemohla vzdálit z jednací síně, neboť toto nemůže ani vidět.“ Na první pohled se to zdá komické vůči klientovi, kterého zastupuje, však takové chování považují za neprofesionální a neetické.

3.7.1 Institut přísahy v minulosti a dnes

Přísaha sloužila jako důkazní prostředek, svoji úlohu měla i v josefínském soudním řádě z roku 1781. Znamenala slavnostní zaklínání Bohem, že to, co osoba stojící před soudem vypovídá, je pravda. Profesor Hora hovoří o tom, že v minulosti přísaha činila plný důkaz. Vše záleželo na svědomitosti stran, ovšem nebyla tu žádná záruka spolehlivosti.¹²⁵ Doklad pravdy měl být tím, že se dotyčný odvolává na Boha, který je pro všechny autorita největší. Soudce před přísahou musel vždy upozornit na posvátnost přísahy. Přísežník, tedy ten, kdo přísahu skládal, pozdvihl první tři prsty pravé ruky do výše před krucifixem a dvěma hořícími svíčkami. Pokud by přísahal křivě, znamenalo by to těžký hřích a uvalil by na sebe trest na věčnost (něm. „*die zeitliche und ewige Strafe*“).¹²⁶ Přísahu mohl složit pouze osobně účastník, nikoli jeho zmocněnec. Přísahy se dělily na rozhodovací, doplňovací a oceňovací.¹²⁷ Pro osoby jinak věřící platila zvláštní pravidla.¹²⁸

Institut přísahy (něm. „*das Eid*“) je do dnešní doby dochován např. v rakouském a v německém civilním řádě. Pro obě země platí, že přísaha se používá pro stvrzení, že to, co dotyčná osoba při výslechu řekla, je pravda. Přísaha se používá u výslechu stran, svědků a znalců a každý má svá specifika. Výslech účastníka může, ale nemusí s přísahou proběhnout. Hovoříme tedy o „přísežném“ nebo „nepřísežném“ výslechu. Přísaha sehrává roli zejména při hodnocení výslechu účastníka. Věrohodnost výpovědi pod přísahou (něm. „*unter Eid aussagen*“)

¹²⁵ HORA, Václav. *Československé civilní právo. Řízení před soudy první stolice se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1923, s. 366

¹²⁶ MITTELSTAEDT, Katharina. Richter halten religiöse Eidesformeln teilweise für grundrechtswidrig. In: DER STANDARD [online]. 17.03.2017. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z WWW: <https://derstandard.at/2000054309018/Richter-halten-religioese-Eidesformeln-teilweise-fuer-grundrechtswidrig>

¹²⁷ OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha: J.Otto, 1903, s. 705-708

¹²⁸ např. Židé musí při výkonu přísahy zakrýt hlavu a položit pravou ruku na Toru, druhou knihu Mojžíšovu, kapitola 20, verš 7.

nemůžeme přisuzovat vyšší důkazní sílu než výpovědi, která pod přísahou podána nebyla. To by bylo zcela v rozporu se zásadou volného hodnocení důkazů.

Rakouská úprava má zvláštní zákon z roku 1868,¹²⁹ ve kterém jsou přísežné formule (něm. „*die Eidesformul*“) upraveny pro civilní, trestní a daňové řízení a zní takto: „*Já přísahám při bohu všemohoucím a vševědoucím čistou přísahu, že jsem vypověděl (budu vypovídat) čistou a úplnou pravdu a nic než pravdu, k tomu at' mi pomáhá Bůh.*“ Přísahu lze říci jak před výslechem (něm. „*das Voreid*“) nebo po výslechu účastníka (něm. „*das Nacheid*“). Co je popsáno v prvním odstavci, že dříve platilo o přísaze na našem území, je v Rakousku díky nezměněným zákonům z doby rakouského císařství uzákoněno dodnes. I dnes jsou v některých soudních síních k dispozici přísežné soupravy skládající se z kříže a dvou svíček.¹³⁰ Pro účastníky, kteří nejsou katolického vyznání, nebo jsou úplně bezvěrci, se náboženské symboly nepoužívají a přísežná formule se vyslovuje bez odkazu na boha.¹³¹ Zákonná úprava přísahy je v ust. § 377–380 rakouského ZPO.

Dnes se v praxi rakouských civilních soudů vyskytuje přísaha jen zcela výjimečně a v trestním právu byla přísaha zrušena v roce 2008. V 21. století je tento předpis z důvodu jeho silně náboženského charakteru sporný. Kritici, mezi nimiž jsou zastoupeni i soudci, považují předpis za nevhodný pro současnost, který není ani ve shodě s doktrínou neutrality státu. Zejména upozornění na „*die ewige Strafen*“ je zcela cizí pro právní řád. V právu není vysvětleno, či popsáno, co by to mělo znamenat.

Pravidla pro vypovídání pod přísahou platí v Německu obdobně jako v Rakousku. Rozdíl je v tom, že přísaha podle německého ZPO se provádí pouze po výslechu účastníka a přísežná formule je upravena přímo v německém v ZPO.¹³² Průběh je trochu odlišný. Soudce nejprve řekne: „*Přísaháte (při bohu všemohoucím a vševědoucím),*“ a účastník odpoví: „*Přísahám (k tomu mi pomáhej Bůh).*“ Náboženský podtext opět může a nemusí být, záleží na náboženském smýšlení účastníka. Účastník stejně jako v Rakousku pozdvihá první tři prsty pravé ruky. Pokud by účastník křivě přísahal, může být trestně stíhán. Podle ust. § 154 německého trestního zákoníku může být dotyčný účastník potrestán za křivou přísahu od 1 do 5 let, a to i v případě, kdy se na dřívější přísahu odvolal nebo ujištění

¹²⁹ Rakouského zákona pro úpravu postupu složení přísahy před soudem z 3. května 1868

¹³⁰ FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichisches zivilprozeßrechts : Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 512-513

¹³¹ Stanoveno již od roku 1931 Nejvyšším soudním dvorem v Rakousku

¹³² Ust. § 481 německého ZPO

rovnající se přísaze.¹³³ Ten, kdo byl jednou za křivou přísahu odsouzen, nemůže být již vyslýchán pod přísahou.¹³⁴

Je zajímavé, že tento institut je uveden i v polském civilním řádě, ač pochází z 60. let, tedy z totalitní doby. Způsobeno je to pravděpodobně mírou katolického vyznání v Polsku a také tím, že změny v právním řádu nebyly tak výrazné jako u nás. I zde platí, že výslech účastníka může, ale nemusí být pod přísahou a je zde možné trestní stíhání, pokud by účastník křivě vypovídal.¹³⁵ Přísahy jsou obsaženy jak v civilním, tak v trestním nebo přestupkovém řízení. Případy náboženských slibů na polských soudech jsou ojedinělé. Polské soudy v praxi občas zpochybňují právo na podání náboženské přísahy pravdivosti, vzhledem k náboženské svobodě zakotvené v polské ústavě.¹³⁶ Není zde dostatečná pozitivně právní úprava, jak přísahy přesně používat. Je zde pak na zvážení otázka, jestli složení náboženské přísahy patří v dnešní době před soud.¹³⁷ Polský soudce Krzysztof Dembowski se v odůvodnění jednoho rozsudku vyjádřil takto: „*Soudní síň nemůže být místem pro odhalení náboženského přesvědčení, kvůli světské povaze soudu.*“¹³⁸

Naopak civilní řád ve Švýcarsku přísahu vůbec nezná. Důvodem odstranění byl náboženský kontext, který je podle čl. 15 odst. 4 švýcarské ústavy¹³⁹ považován za protiústavní. Přísaha se provádí při jiných slavnostních příležitostech, např. jmenování do důležité funkce, podáním ruky. (ozn. se jako „*der Handschlag*“). Civilní řád se spokojí s výzvou k pravdě při poučení účastníka stejně jako je tomu v našem právním řádu.¹⁴⁰ Dále je institut přísahy u výslechu účastníků např. v civilním řízení v USA.

Poznamenávám, že s návratem institutu přísah počítá věcný záměr nového civilního řádu u výslechu svědků.¹⁴¹ Otázkou zůstává, zda mají být náboženské motivy vzhledem k požadavku neutrality soudů (něm. „*das Neutralitätsgebot*“). Rakouská soudkyně Wittmann-Tiwald uvádí, že neutralita soudů je v současné

¹³³ Ust. § 155 a 155 trestního zákoníku Spolkové Republiky Německo

¹³⁴ Ust. 452 odst. 4

¹³⁵ Ust. čl. 303 a 304 polského občanského soudního řádu s odkazem na čl. 299 polského trestního zákoníku

¹³⁶ čl. 53 Ústavy Polské republiky („*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*“)

¹³⁷ MEZGLEWSKI, Artur. Przysięga religijna i przyrzeczenie w postępowaniu karnym oraz wykroczeniowym. In: niepoprawni [online]. 27.05.2011. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z WWW: <http://niepoprawni.pl/blog/4387/przysiega-religijna-i-przyrzeczenie-w-postepowaniu-karnym-oraz-wykroczeniowym>

¹³⁸ Tamtéž; z odůvodnění rozsudku Okresní soud v Nisku, sp. zn. II 282/09

¹³⁹ „*Nikdo nesmí být nucený, aby patřil k náboženskému společenství, aby prováděl náboženské projevy, nebo byl nucen k náboženskému učení.*“

¹⁴⁰ SPÜHLER, Karl; TENCHIO, Luca; INFANGER, Dominik. *Schweizerische Zivilprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010, s 812

¹⁴¹ Věcný záměr civilního řádu soudního, s. 172

době diskutována především ohledně zákazu šátků pro soudce a státní zástupce. Naproti tomu složení přísahy a náboženský podtext zůstává nedotčen.¹⁴² Zda se přísahy v civilním řízení opět obnoví nebo bude od nich úplně upuštěno je otázkou. V Rakousku je to diskutované téma, zda přísahy zrušit i pro řízení nebo je ponechat.¹⁴³ Z psychologického hlediska může přísaha pro jedince znamenat, že by si nedovolil pod přísahou lhát, nebo naopak ji může brát pouze jako frázi a tím skrývat svou lež.

3.8 Výslech nezletilého dítěte

Specifikem v civilním soudním řízení je, pokud v něm jako jeden z účastníků figuruje nezletilé dítě.¹⁴⁴ Pro potřeby civilního procesu je tato problematika upravena v obč. zák., v OSŘ a v ZŘS.¹⁴⁵ Je-li dítě účastníkem soudního či správního řízení, náleží mu veškerá práva, která účastníci řízení mají. Dítě nemůže být na těchto právech kráceno pouze z důvodu nedostatku věku.¹⁴⁶ Jak bylo řečeno v kapitole 3.1., nezletilí mají způsobilost k právnímu jednání v takovém rozsahu, která odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. V závislosti na stupni jejich vývoje se zvyšuje i schopnost dítěte samostatně o sobě rozhodovat. Zákon má za to, že vytvořit si vlastní názor a informaci přijmout je schopno dítě, které je starší dvanácti let.¹⁴⁷

K vyslyšení dítěte může dojít buď přímo nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu. Dle ust. § 100 odst. 3 OSŘ má soud povinnost, aby zjišťoval názor nezletilého dítěte ve věcech, ve kterých je nezletilý účastníkem řízení. Nejedná se však o prokazování, ale sdělení představ, přání a názorů na věc.¹⁴⁸ Podmínkou zjištění názoru nezletilého je, aby dítě bylo schopno formulovat své názory, přičemž nezáleží, jaký obsah bude sdělení mít. Zjištění, zda to dítě dokáže a jaký je jeho názor na danou věc, o níž řízení probíhá, se určí

¹⁴² MITTELSTAEDT, Katharina. Richter halten religiöse Eidesformeln teilweise für grundrechtswidrig. In: DER STANDARD [online]. 17.03.2017. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z WWW: <https://derstandard.at/2000054309018/Richter-halten-religioese-Eidesformeln-teilweise-fuer-grundrechtswidrig>

¹⁴³ FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichisches zivilprozeßrechts : Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 512-513

¹⁴⁴ Pro srovnání uvádím, že trestní právo nepoužívá pojem „nezletilé dítě,“ nýbrž používá slovo „mladistvý“ a pravidla pro jednání v trestním řízení jsou upravena zvláštním zákonem.

¹⁴⁵ Ust. § 866, 867, 877, 879, 892 obč. zák., § 20 odst. 4 ZŘS, § 100 odst. 3 OSŘ

¹⁴⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. *Právní rozhledy*. 2018, č. 8, s. 267

¹⁴⁷ Ust. § 867 odst. 2 obč. zák.

¹⁴⁸ LAVICKÝ, Petr. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014. s. 413

prostřednictvím OSPOD¹⁴⁹, zákonného zástupce, školského zařízení nebo znalce. Další možností, jak zjistit názor nezletilého, je výslech nezletilého účastníka. Jaký způsob soud zvolí, je zcela na jeho úvaze.

Pokud soud nařídí výslech nezletilého, musí přitom brát na vědomí, že se nejedná o výslech ve smyslu dokazování, tedy ve smyslu ust. § 131 OSŘ. Nezjišťuje se jím ani skutkový stav věci, nýbrž přání a názory dítěte. Výjimku tvoří řízení o povolení uzavřít manželství, zmíněné v kapitole 5.2.

Výslech dítěte probíhá bez přítomnosti veřejnosti, aby byla chráněna práva nezletilého. Přítomen je zástupce orgánu sociálněprávní ochrany dětí a pokud je to nutné, tak i procesní zástupce na ochranu práv nezletilého.¹⁵⁰ Doktor Jirsa uvádí, že soudce nemůže postupovat jako u běžného výslechu účastníka či svědka, neboť prostředí může působit pro nezletilého nepřátelsky. Naopak musí navodit příjemnou atmosféru a nevzbuzovat v dítěti zbytečné obavy. Mohl by i odložit talár, posadit se k dítěti do lavice nebo ho pozvat k sobě. Dotazy musí být formulovány přiměřeně věku a výslech by měl být veden v přátelském duchu. Výslech lze provést i mimo jednací síň, např. v kanceláři soudce nebo ve škole, kde může soudce získat i informace o dítěti od pedagogů, kteří jsou s dítětem v denním kontaktu a ty mohou napomoci při dokazování.¹⁵¹ Docent Novák uvádí několik rad při výslechu nezletilého: neptat se dítěte přímo, spíše ho nechat, aby samo vylíčilo svůj postoj k projednávané věci a jak by si to do budoucna představovalo a zeptat se na největší klad a zápor řešení. V případě řízení o svěřením dítěte do výhradní péče jednoho z rodičů zjistit, kolik času tráví s každým z rodičů a jak tomu bylo ve dnech před soudním jednáním. Důvodem této otázky je možné ovlivňování názoru dítěte. Další možnou otázkou je, který z rodičů by se trápil víc, kdyby mu soud se svěřením výchovy nevyhověl.¹⁵²

Doktor Jirsa dále kritizuje postup, kdy rodiče bez výzvy přivedou dítě na jednání a žádají jeho výslech. Soudce by měl apelovat na rodiče, aby k věci

¹⁴⁹ Jedná se o odbor sociálně-právní ochrany dětí, takovým orgánem může být buď krajský úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodní ochranu dětí; pravomoci jsou upraveny zákonem 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁵⁰ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 650

¹⁵¹ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 124

¹⁵² BAKALÁŘ, Eduard; NOVÁK, Daniel; ŽÁČKOVÁ Dana. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem*. Praha: Triton, 2008, s. 14

přistupovali z pohledu nezletilého dítěte.¹⁵³ S tímto názorem souhlasím, řízení bývají mnohdy emočně vypjatá a soudce by měl dbát na to, aby pro dítě, které je řízení přítomno, byla situace co možná nejméně stresující. Apelace na rodiče, aby k řízení přistupovali z pohledu dítěte, je nezbytná, neboť ti si mnohdy neuvědomí, že jim v řízení nejde o dítě, ale o sebe, či o „pomstu“ druhému z rodičů. V této souvislosti si vzpomínám na řízení o úpravy styku s dítětem. Otec dítěte chtěl rozšířit dny, kdy se může vídat se svým dítětem. Matka byla rázně proti a raději by podrobila dítě zkoumání soudním znalcem z oboru psychologie, než aby tohle dovolila. Přitom bylo ze sezení s pracovníci OSPOD zjištěno, že oba z rodičů mají s dítětem pevný vztah a vycházejí s ním. Bohužel mezi sebou se domluvit neumí.

Výslech nezletilého může být proveden bez přítomnosti zákonných zástupců dítěte. Doktor Bureš uvádí, že důvodem, proč k tomu soud může přistoupit, je vyloučení vlivu blízkých osob na nezletilého. Ochrana zájmu dítěte má přednost před procesními právy rodičů. Dítě jako účastník může mít v řízení více práv než jeho rodiče.¹⁵⁴ Osobně se domnívám, že pokud by byli zákonní zástupci přítomni výslechu, nemusí nezletilé dítě říct vše, co by chtělo. Může dojít k tomu, že se bude stydět mluvit před rodiči, nebo naopak zákonní zástupci mohou pohledem upozornit dítě, aby nějaké věci neříkalo nebo nerozvádělo. Soud by měl tedy dbát na to, pokud jsou zákonní zástupci přítomni, aby nedocházelo k takovým excesům. S obsahem výpovědi vždy soud seznámí rodiče nezletilého.

Soud se též s názorem dítěte musí vypořádat v odůvodnění rozsudku.¹⁵⁵ Zjištěný názor dítěte se podrobí analýze a soud k němu vhodným způsobem přihlédně při hodnocení. Dále musí brát soud v úvahu rozdíl mezi „zájmem dítěte“, tedy toho, co dítě chce, po čem sní a „nejlepším zájmem dítěte.“¹⁵⁶ Psycholog doktor Bakalář ve své publikaci upozorňuje, že ne všechna dětská přání lze vyslyšet, neboť dítě si neuvědomuje jejich dopad, který může být mnohdy riskantní. Úmysl zákonodárce dát dítěti prostor vyjádřit se byl sice správný, ale nese s sebou mnoho rizikových faktorů, které mohou ovlivnit duševní vývoj dítěte. Závislost dítěte na rodičích může být u každého z rodičů jiná. Existuje riziko „*brainwashing*“

¹⁵³ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 124

¹⁵⁴ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 650

¹⁵⁵ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 9–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 124

¹⁵⁶ Tím je myšlena životní úroveň a podmínky nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj a plnohodnotné dětství, a osobní potenciál dítěte je plně vyvinut v rámci rodiny; cizí péče a podpora je dítěti poskytována jen v nezbytně nutné míře

(česky vymývání mozků). V řízeních, kde se rodiče dohadují o péči o dítě, může k takovým jevům docházet a poznamenat dítě v jeho psychickém vývoji.¹⁵⁷ Uvedenou situaci by měl brát soudce rozhodně v úvahu. Osobně si dokáží představit situaci, kdy dítě bude tvrdit, že chce být radši u jednoho rodiče, protože to mu vše dovolí a rozmazluje ho, nebo na druhou stranu rodič, který chce dítě „mermomocí“ do své péče, naslibuje dítěti, na co si vzpomene, jen aby vypovídalo v jeho prospěch.

Je zde možnost, že při výslechu nezletilého může být přítomna osoba nazývaná jako důvěrník. Taková osoba není zákonným zástupcem, ale na žádost dítěte může být přítomna. Pojem „důvěrník“ není v právních předpisech nijak definován, může se jednat o někoho z rodinných přátel, vedoucího kroužku nebo pedagoga ze školy, tedy o člověka, s kterým nezletilý může konzultovat svoje postoje, a to i postoje k věci samé. Zákon nevyklučuje, aby jím byla právnická osoba, např. organizace vykonávající poradenské služby. Důvěrník nemusí být nutně označen a o právu zvolit si důvěrníka musí být nezletilé dítě poučeno, případně ho může samo navrhnout. K ustanovení stačí ústní sdělení nezletilého. Přítomnost známé osoby je hlavně z důvodu navození klidné atmosféry pro dítě, které bude lépe reagovat a odpovídat na dotazy. Opět se zde musí sledovat, aby nedošlo k ovlivňování dítěte, proto se nedoporučuje brát jako důvěrníky prarodiče nezletilého.

3.9 Povinnost mlčenlivosti a její zbavení

Při výslechu účastníka může dojít k situaci, že se výpověď bude týkat skutečností, k nimž je povinnost zachovávat mlčenlivost nebo je tato povinnost uznána státem. Povinnost mlčenlivosti je ust. § 124 OSŘ, které zakotvuje, že *„dokazování je třeba provádět tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajených informacích chráněných zvláštním zákonem.“* Dále je stanovena zákonem o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, podle kterého je nutno též postupovat. Ust. § 24 OSŘ prošlo novelou č. 30/2000 Sb., kterou vypadla slova, *„aby bylo šetřeno státní, hospodářské a služební tajemství“* a nahradila je právě svrchu uvedená slova, což byla reakce na vznik zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, který později nahradil zákon č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných

¹⁵⁷ BAKALÁŘ, Eduard; NOVÁK, Daniel; ŽÁČKOVÁ Dana. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem*. Praha: Triton, 2008, s 8-9

informací a bezpečností způsobilosti.¹⁵⁸ V ust. § 40a OSŘ je stanoveno, že pokud jsou v řízení projednávány utajované informace, musí předseda senátu nebo samosoudce poučit všechny přítomné osoby.¹⁵⁹

Pokud by bylo o těchto skutečnostech nutné provést výslech, musel by příslušný orgán k tomu zmocněný dotyčného účastníka zbavit povinnosti mlčenlivosti. To musí být písemné nebo ho lze provést ústně do protokolu. Z důvodu zachování tajnosti utajovaných skutečností může být vyloučena veřejnost ze soudní síně.¹⁶⁰ Pokud by ke zbavení mlčenlivosti nedošlo, nelze se sdělení domáhat např. pořádkovou pokutou. Zproštění mlčenlivosti lze odepřít v případech, kdy by mohlo dojít k mimořádné vážné újmě zájmům ČR anebo k ohrožení života a zdraví osob.¹⁶¹ Obecně platí, že účastník má soud na tuto skutečnost povinnosti mlčenlivosti upozornit, a zároveň ten, kdo navrhuje provedení takového důkazu, má buď soudu předložit zproštění mlčenlivosti od oprávněné osoby, nebo odkázat na subjekt, na který se má soud obrátit s žádostí o zproštění mlčenlivosti.

Dodržování mlčenlivosti je historicky dáno. Civilní řád 1895 jasně stanovoval, že nelze vypovídat o skutečnostech, které mají státem uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by jí byl platně zproštěn. Dále se povinnost týkala lékařů ranhojičů, lékárníků, pomocnic při porodu, notářů a advokátů a obchodních dohodců.¹⁶² Občanský řád z roku 1950 jasně zakazoval výslech, jímž by se prozradilo státní tajemství, a který by umožňoval zproštění mlčenlivosti tam, kde je to státem uznané.¹⁶³

V právních rádech vyspělých právních států je běžné, že s každým povoláním či veřejnou funkcí, se kterou je spojeno získávání informací o osobách, se váže povinnost mlčenlivosti. Nalézáme ji u soudců, státních zástupců, advokátů, státních úředníků, policistů nebo lékařů. Pro tyto profese je stanovena jednotlivě zvláštními právními předpisy (např. pro policisty v ust. § 155 v zákoně o policii) a je zde upraven i postup pro zproštění mlčenlivosti. Obecně se dá použít pravidlo, že zproštění povinnosti může provést příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu tato povinnost existuje.

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k novele OSŘ č. 30/2000 Sb.

¹⁵⁹ Dle ust. § 58 odst. 5 UtInf

¹⁶⁰ Ust. § 116 odst. 2 OSŘ

¹⁶¹ Ust. § 63 odst. 8 UtInf

¹⁶² Ust. § 321 civilního řádu 1985; OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. II. Díl. Praha. Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 159

¹⁶³ Ust. § 102 zákona č. 142/1950, o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

V praxi se poměrně často pracuje s povinností mlčenlivosti pro zdravotnické pracovníky podle ust. § 51 zákona o zdravotnických službách, kdy jeden z účastníků řízení je poskytovatel zdravotnických služeb. Ten je povinen ve vztahu k civilnímu řízení zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotnických služeb. Je proto důležité, aby dotčený pacient buď dal souhlas s nahlédnutím do zdravotnické dokumentace, nebo sám zdravotnickou dokumentaci předložil jako důkaz. Lékař není oprávněn bez souhlasu pacienta soudu sdělit jakékoli informace o zdravotním stavu. Pokud pacient přístup ke zdravotnické dokumentaci nepovolil, soud ani protistrana k němu přístup nemají.¹⁶⁴ V takovém případě se soud musí obrátit na pacienta a vyslechnout ho. Pokud by se pacient odvolával na svůj zdravotní stav, může být výslech proveden i mimo soudní síň, což zmíním v kapitole 4.4.3. Doktor Jirsa zmiňuje, že může nastat situace, kdy účastník se bude odvolávat na svůj zdravotní stav účelově. V takovém případě má soud ověřit, jaký je skutečný zdravotní stav účastníka, případně přizvat do řízení znalce.¹⁶⁵

Chráněno je rovněž i obchodní tajemství dle ust. § 504 obč. zák.¹⁶⁶ Zde se ovšem nejedná o povinnost mlčenlivosti státem uznávané, ale domluvena je smluvně a užívá ochrany dle ust. § 124 OSŘ. V takových případech je taková osoba povinna vypovídat, avšak může být v těchto případech vyloučena veřejnost. Pokud by však účastník vypovídal o skutečnostech, na které se vztahuje úředně uznaná ochrana průmyslového vlastnictví,¹⁶⁷ ochranu dle ust. § 124 užívá.¹⁶⁸ Jen doplním, že v Rakousku je porušení obchodního tajemství trestným činem, za který hrozí trest odnětí svobody až na šest měsíců nebo peněžité trest.¹⁶⁹

Docent Lavický ještě udává, že povinnost mlčenlivosti je také u kněží v souvislosti se zpovědním tajemstvím podle zákona o církvích a náboženských společnostech,¹⁷⁰ musí se však jednat o zaregistrovanou církev. Zproštění může dát pouze osoba, která tajemství u zpovědi řekla.¹⁷¹

¹⁶⁴ Nález ÚS ČR sp. zn. II ÚS 549/07

¹⁶⁵ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 300,301

¹⁶⁶ Obchodní tajemství tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení.

¹⁶⁷ Ust. § 70 UtInf

¹⁶⁸ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 302

¹⁶⁹ Ust. § 122 rakouského trestního zákoníku

¹⁷⁰ Ust. § 13 zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech

¹⁷¹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 611

4 Provedení důkazu výslechem účastníka

V této kapitole popíšu, jak probíhá provádění tohoto důkazního prostředku, jak soud musí účastníky poučit, hodnocení důkazů, dále specifika výslechu účastníka v nesporných řízeních.

Výslech účastníka je důkazní prostředek, který má vést ke zjištění skutkového stavu. Má sloužit k podpoře důkazních břemen a břemen tvrzení. Právně upraven je především v ust. § 131 OSŘ a pro nesporná řízení v ust. § 22 ZŘS. Pokud by se jednalo o výkon rozhodnutí, tak slyšení povinného je možné podle ust. § 253 OSŘ, pokud by to nemařilo účel výkonu rozhodnutí. Tento důkazní prostředek se vyvinul z přísahy, která tvořila plný důkazní prostředek. O institutu přísahy jsem se již zmínil v kapitole 3.7.1. Až s pojetím spočívajícím na zásadě volného hodnocení důkazů se od této procesní úpravy upustilo.¹⁷² V roce 1895 byl do tehdejšího nového civilního řádu přidán jako důkazní prostředek výslech stran.¹⁷³ Tento zákon je v Rakousku platný dodnes a na našem území byl platný do roku 1950. Po tzv. komunistickém puči vznikl v roce 1950 občanský soudní řád v rámci tzv. „právníkové dvouletky“.¹⁷⁴ Tento civilní řád byl podle sovětského vzoru a výslech účastníka jako důkazní prostředek úplně vypouštěl. V praxi se však běžně používal, jelikož stanovoval, že „uzná-li to soud za potřebné, může účastníka kdykoli za řízení vyslechnout.“¹⁷⁵ K navrácení toho důkazu mezi zákonem upravené důkazní prostředky došlo v roce 1963 vznikem současného občanského soudního řádu.

Terminologicky se pro důkazní řízení používalo označení „průvodní řízení“,“ stejně pro „důkaz“ slovo „průvod.“ Pro výslech účastníků byl za tzv. první republiky a za doby „císaře pána“ užíván výraz „výslech stran.“ Toto pojetí bylo převzato z rakouského civilního řádu, neboť v Rakousku (též v Německu) se pro tento důkazní prostředek používá pojem „*die Parteivernehmung*“ čili výslech stran a do Československa bylo toto označení přijato díky recepčnímu zákonu¹⁷⁶ z roku 1918. Věcný záměr nového civilní řádu by se chtěl vrátit k původnímu označení

¹⁷² HORA, Václav. *Československé civilní právo. Řízení před soudy první stolice se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1923, s. 366

¹⁷³ Ust. § 371 civilního řádu 1895

¹⁷⁴ Právníkovou dvouletkou je nazýváno období v letech 1948–1950. Úkolem právníkové dvouletky bylo přepracovat a kodifikovat současně celý právní řád v socialistickém duchu.

¹⁷⁵ Ust. § 69 zákona č. zákon č. 142/1950, o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

¹⁷⁶ Recepční zákon byl vydán Národním výborem československým jako první zákon nově vzniklého československého státu. Prozatímně byl recipován rakousko-uherský právní řád. V českých zemích nadále platily rakouské zákony a na Slovensku původní uherské právo.

„výslech stran.“ Výraz „strany“ lépe vystihuje koncepci civilního řízení sporného, neboť v něm proti sobě vždy stojí dvě strany – nikdy více, nikdy méně. Několik žalobců či žalovaných bude vytvářet procesní společenství.¹⁷⁷ Lze si povšimnout, že i ve většině evropských zemí se spíše používá pojem “výslech stran,” jak bylo uvedeno v kapitole 3.5.

4.1 Podmínky provedení důkazu výslechem účastníka

Pro sporné řízení jsou určeny podmínky, kdy může být proveden tento důkaz. Účastník navrhne důkaz vlastní výpovědí nebo s ním souhlasí – s výjimkou řízení o rozvodu manželství. Dále se používá v případě, když účastník navrhne výpověď jiného účastníka sporu nebo soud využije své možnosti provést důkaz nenavržený. Souhlas dává účastník z vlastního podnětu nebo na dotaz soudu a lze ho vyjádřit přímo v žalobě, během přípravy na jednání nebo přímo při jednání. Tento souhlas, popřípadě nesouhlas, lze odvolat do nařízení tohoto důkazu. Tím se myslí úkon předsedy senátu nebo samosoudce např. předvolání účastníka k výslechu, oznámení při jednání, že bude účastník vyslechnut apod. Po provedení již souhlas nelze vzít zpět.

Doktor Bureš uvádí, že možnost prokázat pomocí tohoto důkazu skutečnosti podstatné pro řízení záleží na ochotě účastníka vypovídat ve věci. V případě, že se účastník rozhodne nevypovídat, není důvod, aby byl „nucen.“ Dopad to může mít do jeho právní sféry, což se projeví tím, že jeho tvrzení nemusí být prokázáno a může se to projevit i v hodnocení důkazů. Další podmínkou je, že danou skutečnost nelze prokázat jinak, kterou jsem rozebral v kapitole 3.3.

4.2 Poučovací povinnost soudu

Obecná povinnost poučit účastníky řízení o procesních právech a povinnostech vyplývá již z prvních ustanovení občanského soudního řádu, konkrétně v ust. § 5 OSŘ. Právě v tomto je ukotvena tzv. generální poučovací klauzule. Profesorka Winterová tvrdí, že toto ustanovení je bez normativního významu a procesněprávní následky mohou být až ve spojení s jiným zákonným ustanovením.¹⁷⁸ Smyslem procesní poučovací povinnosti je, aby účastník věděl, jaké má procesní možnosti a mohl realizovat příslušné procesní úkony. Poučení se

¹⁷⁷ Věcný záměr civilního řádu soudního, s.48-49

¹⁷⁸ ŠKÁRALOVÁ, Marta; WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1.9.2009*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2009, s.17.

musí účastníkovi řízení dostat nejpozději v době stanovené zákonem. Poučovací povinnost má buď procesní charakter, tedy např. poučení o opravném prostředku, nebo poučovací povinnost o hrozícím neúspěchu v řízení. Toto může ve specifických případech mít charakter poučení o hmotném právu.¹⁷⁹

Soudce nesmí zapomenout, že hlavním smyslem poučení je především usnadnění přístupu účastníkům k soudu, jelikož účastníci jsou ve větší míře právní laici a mohou se obávat prohry z důvodu neznalosti civilně procesních právních norem. Poučení nemá být jen konkrétní a věcné, ale především účastníkům srozumitelné. Soudce se musí dotázat, zda dotýčný účastník poučení porozuměl, či nikoli. Neznamená to však, že by soudce měl radit či navádět, co má v dané situaci účastník učinit, ale pouze o jakousi pomoc, aby účastník mohl vyjádřit zákonem stanoveným způsobem, co hodlá udělat.¹⁸⁰ Profesorka Winterová dále uvádí, že je možné, aby soudce tam, kde se mu to jeví jako potřebné, dal procesní poučení účastníkovi, který je právní laik a není odborně zastoupen. Dle mého názoru je u řízení o rozvodu manželství časté, že ani jeden z účastníků není právně zastoupen, a proto by měl soud k tomu faktoru přihlídnout. Osobně jsem se v praxi u okresního soudu setkal s přístupem samosoudkyně, která poučení dávala srozumitelně tak, aby to laik pochopil a pečlivě vysvětlila účastníkům, jaké procesní kroky se budou dít. U těch účastníků, kteří jsou zastoupeni advokátem, toto dle mého mínění potřebné není, jelikož advokát má povinnost svého klienta poučit a informovat o procesních právech a povinnostech.

Dále profesorka Winterová upozorňuje na rozdíl v rozsahu poučování u sporných a nesporných řízení. Konkrétně tvrdí, že rozsah bude v řízení ve věcech péče a výživného nezletilého dítěte určitě jiný než v obchodním sporu.¹⁸¹ Z výše uvedeného se dá tedy usoudit, že rozsah poučovací povinnosti záleží na konkrétní situaci a může se lišit.

Následky toho, že poučení nebude řádné a úplné, se posuzují s přihlédnutím k okolnostem případu i zjištěným možnostem a schopnostem účastníka. Nutné je posouzení řízení jako celku. Nepoučení účastníků by mělo za následek neposkytnutí dostatečné ochrany jejich základních lidských práv vyplývajících z LZPS.¹⁸² Rozhodující pro přípustné a nepřípustné poučení je taktéž kritérium nestrannosti

¹⁷⁹ SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 5–8

¹⁸⁰ WINTEROVÁ, Alena. Koho a o čem v procesu poučovat? (Ještě k § 5 OSŘ). *Právní praxe*, 1995, roč. 43, č. 1, s. 43-47

¹⁸¹ Tamtéž, s. 43-47

¹⁸² Čl. 36 LZPS

soudu. Soudce svým chováním nesmí stranit některému z účastníků řízení. Můžeme tedy říci, že poučení se účastníkům poskytuje v době, kdy je to podle stavu řízení zapotřebí.¹⁸³

Před každým provedením důkazu výsledkem účastníka musí být účastník řádně poučen. Předseda senátu nebo samosoudce řekne dotyčnému, že bude vyslyšen jako účastník řízení a měl by mluvit pravdu a nic nezamlčovat. Za porušení této povinnosti účastník nemůže být trestně stíhán, a to vzhledem k jeho procesnímu postavení. Doktor David uvádí, že z tohoto důvodu je irrelevantní o tom účastníka poučovat.¹⁸⁴ Názory z praxe však říkají, že smysl to má, neboť je-li účastník povinen mluvit pravdu, je třeba ho o tom poučit, i když není přímá sankce za porušení této povinnosti. Pokud nebyl předem dán souhlas s výsledkem, dotáže se předseda senátu nebo samosoudce, zda účastník bude vypovídat

Během výslechu účastníka může dojít k situaci, že se objeví nová skutečnost, jež není účastníkem tvrzena nebo bude tvrzení neúplné. Účastník jej doplní na pokyn předsedy senátu nebo samosoudce, ti ho zároveň poučí, o co má tvrzení doplnit, jaké následky budou následovat a jaký by to mělo dopad, pokud by se tak nestalo. Profesorka Winterová tvrdí, že poučení může být všeobecné, soudce nemusí podrobně rozebírat, co účastníkovi v tvrzení chybí. Vzhledem k břemeni tvrzení je nezbytné, aby se účastník k nové skutečnosti dostatečně vyjádřil.

4.2.1 Srovnání s poučením obviněného podle trestního řádu

Obviněný musí být před výsledkem účastníka řádně poučen.¹⁸⁵ Toto poučení je širší než v civilním řízení a je roztrženo do vícero paragrafů. Obviněný musí být poučen o tomto: „*Má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůže radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Může žádat, aby byl vyslýchán za účasti svého obhájce.*“¹⁸⁶ Musí být též poučen o tom, že pokud prokáže, že nemá dostatek finančních prostředků, aby si hradil náklady obhajoby,

¹⁸³ DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 10-12.

¹⁸⁴ DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s.595

¹⁸⁵ Ust. § 33 odst. 5

¹⁸⁶ Ust. § 33 odst. 1 TR

má nárok na bezplatnou obhajobu nebo za sníženou odměnu.¹⁸⁷ Při výslechu může nahlížet do písemných poznámek a na požádání soudu je musí předložit k nahlédnutí.¹⁸⁸ Dále je poučen o tom, že může odmítnout vypovídat.¹⁸⁹ Pokud by po předchozím napomenutí rušil řízení, choval se k orgánům činným v trestním řízení urážlivě nebo neuposlechl příkazu či nevyhověl výzvě, je zde možnost být potrestán pořádkovou pokutou, což platí obdobně i pro civilní řízení.¹⁹⁰ V krajním případě maření trestního řízení či výslechu může být účastník ohrožen nejen pořádkovou pokutou, ale i naplnit tím skutkovou podstatu trestného činu pohrdání soudem.¹⁹¹ Na rozdíl od civilního řízení se může obviněný dopustit trestného činu křivá výpověď.¹⁹² V civilním řízení může tuto skutkovou podstatu naplnit pouze svědek nebo znalec. Poučení před výslechem účastníka je ve srovnání s civilním procesem delší a je rozděleno do vícero ustanovení.

4.3 Povinnost účastníka dostavit se k výslechu

Na základě účastníkovy souhlasu soud nařídí provedení výslechu účastníka a předvolá dotyčného na jednání. To lze provést buď v listinné, nebo elektronické podobě. V naléhavých případech OSŘ umožňuje předvolat telefonicky nebo faxem. Pro předvolání se používá vzor vydaný Ministerstvem spravedlnosti pro použití v civilním řízení. Uvede se v něm, v jaké věci se má předvolaný dostavit, předmět a místo úkonu soudu, doba zahájení, důvod předvolání, povinnosti předvolaného při úkonu.¹⁹³ Ten se musí k soudu osobně dostavit k jednání.¹⁹⁴ V tomto případě nemůže dojít k zastoupení zmocněncem. Předvolání je třeba doručit účastníkům řízení včas, aby byla zachována desetidenní lhůta k přípravě účastníka na jednání, pokud neprobíhalo přípravné jednání.¹⁹⁵ Doplňuji, že z judikatury Vrchního soudu v Praze vyplývá, že pokud by předvolání neobsahovalo údaj o tom, u jakého soudu jednání probíhá, nejsou splněny podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání dle ust. § 153b OSŘ.¹⁹⁶

¹⁸⁷ Ust. § 33 odst. 2 TŘ

¹⁸⁸ Ust. § 93 odst. 1 TŘ,

¹⁸⁹ Ust. § 92 odst. 1 TŘ

¹⁹⁰ Ust. § 66 odst. 1 OSŘ

¹⁹¹ Ust. § 336 TZ

¹⁹² Ust. § 346 TZ

¹⁹³ Ust. § 51 odst. 2 OSŘ

¹⁹⁴ Ust. § 131 odst. 2 OSŘ

¹⁹⁵ Ust. § 115 odst. 2 OSŘ

¹⁹⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 10 Cmo 138/1998

Pokud by se účastník nedostavil, může soud tuto povinnost vynutit. Donucení může být provedeno buď uložením pořádkové pokuty,¹⁹⁷ případně může nechat dotyčného k jednání nechat předvést Policií ČR. To nesmí být v žádném případě samoučelné. Soud o něj požádá jen v krajním případě, pokud předvedení nelze zajistit jinak.¹⁹⁸ Doktor Krčmář charakterizuje předvedení jako „*opatření, jehož prostřednictvím soud vynucuje osobní přítomnost určité osoby u procesního úkonu.*“¹⁹⁹ Předpokladem předvedení je, že dotyčný byl v předvolání poučen, ale i přesto se bez omluvy nedostavil a nepředcházelo mu uložení pořádkové pokuty. K předvedení může dojít i v případě, že omluva byla nepravdivá nebo nelze uznat uváděné skutečnosti jako důvodné. Soud však musí v takových případech postupovat uvážlivě.²⁰⁰ Jako problematické vnímám, že i po předvedení k výslechu může účastník odmítnout vypovídat. Je zde předpoklad, že tím spíše ji odmítne, pokud je předveden, tedy donucen jít k výslechu.

OSŘ v části týkající se výkonu rozhodnutí výslovně uvádí, že pokud se předvolaný k prohlášení o majetku nedostaví bez předchozí řádné omluvy, musí být vždy předveden.²⁰¹ Docentka Macková doplňuje, že v případě nezletilého účastníka řízení musí být přednostně proveden pokus o to, aby se dostavil jeden ze strany rodičů nebo pracovník OSPOD, či jiná vhodná osoba.²⁰²

O předvedení rozhodne předseda senátu nebo samosoudce usnesením. Toto usnesení pak předává orgán Policie ČR předvedenému, přičemž proti tomuto usnesení je odvolání přípustné, ovšem toto usnesení nemá odkladný účinek, neboť vykonatelnost nastává doručením. OSŘ dále zmiňuje, že pokud se jednalo o příslušníka ozbrojených sil a ozbrojených sborů v činné službě, požádá soud velitele nebo příslušný služební orgán.²⁰³ Náklady předvedení hradí předváděný, soud o nich rozhoduje usnesením. V případě, pokud by bylo podáno odvolání proti usnesení o předvedení, nenabude právní moc usnesení o nákladech předvedení do té doby, než odvolací soud rozhodne o oprávněnosti předvedení.²⁰⁴

¹⁹⁷ Ust. § 53 OSŘ

¹⁹⁸ Ust. § 52 OSŘ

¹⁹⁹ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář.* 2001.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 382

²⁰⁰ Tamtéž, s. 382

²⁰¹ Ust. § 260d odst. 3 OSŘ

²⁰² ŠKÁROVÁ, Marta; WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou.* 4. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, akciová společnost, 2009, s. 117

²⁰³ Ust. § 52 odst. 2

²⁰⁴ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář.* 2001.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 282-287

Situace naprosto odlišná je v Rakousku. Podle rakouského civilního řádu nemůže být strana donucena, aby se k výsledku ve sporném řízení dostavila. Dle rakouského civilního řádu jí ani nemůže být uložena pořádková pokuta. Tato ustanovení byla též na našem území až do roku 1950 platná.²⁰⁵ Soudce však může takové nedostavení hodnotit negativně, jelikož je zde obava, že účastník něco skrývá. Přísnější úprava platí v řízení o manželských věcech – rozvod (něm. „*die Ehescheidung*“), určení otcovství (něm. „*die Vaterschaftsbestimmung*“) nebo výživné (něm. „*das Unterhaltsgeld*“), a to jak ve vztahu mezi manžely, tak k nezaopatřeným dětem. Zde platí, že účastník, který se nedostaví, může dostat pořádkovou pokutu.²⁰⁶ Věcný záměr civilního řádu se chce vrátit k původní rakouské úpravě, tedy že ve sporném řízení nelze účastníka donutit, aby se k výsledku dostavil.²⁰⁷

4.4 Fáze výsledku účastníka

Průběh tohoto důkazního prostředku je podobný jako výslech svědka. Na tento postup je v OSŘ přímo odkázáno.²⁰⁸ Formální odlišení od pouhého tvrzení či účastnického přednesu je to, že výslech probíhá ze svědeckého místa před senátem, kdežto účastnické přednesy jsou činěny povstáním z místa určených pro stranu sporu.²⁰⁹ Soud nejprve vyzve účastníka, aby předstoupil před soud, zkontroluje jeho iniciály, zjistí osobní, rodinné, případně pracovní poměry a poučí ho. Ve sporných řízeních před výsledkem seznámí přítomné, k jakým tvrzeným skutečnostem se bude účastník vyjadřovat, tedy ohledně jakých skutkových okolností hodlá účastník soud přesvědčit. Poté soud vyzve účastníka, aby vylíčil vše, co je mu o případu známo.

K výpovědi nelze účastníka donutit²¹⁰ a účastník má právo nevypovídat. To platí jak pro sporné, tak pro nesporné řízení. Pokud účastník odmítne vypovídat, soudce to poznamená do protokolu. To samé platí, pokud účastník odmítne vypovídat na dotazy soudu nebo dotazy jiných účastníků či jejich zástupců.

²⁰⁵ Ust. § 380 odst. 3 civilní řád 1895: *Není dovoleno užívatí donucovacích prostředků, aby strana, která má býti za účelem dokazování nepřisežně nebo přisežně dotazována, byla přidržena dostaviti se k soudu nebo vypovídati.*

²⁰⁶ MACUR, Josef. Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, č. 4, s. 361

²⁰⁷ Věcný záměr civilního řádu soudního, bod 225, s. 174

²⁰⁸ Ust. § 131 odst. 3 OSŘ přímo dokazuje na ust. § 126 odst. 3 OSŘ

²⁰⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011, s. 246

²¹⁰ Donucení by znamenalo porušení ústavněprávních zásad a nedotknutelnosti osoby.

Výpověď či odpověď na položenou otázku nelze v žádném případě vynutit pořádkovou pokutou. Soud však může odmítnutí vzít v úvahu při hodnocení důkazů.²¹¹ Dále má účastník právo odepřít výpověď, jestliže by tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Musí se jednat o skutečné riziko, nikoliv o nebezpečí poškození dobré pověsti.²¹² Právo odmítnout vypovídat bylo zabudováno do civilního řízení již se vznikem tohoto důkazu v roce 1895 a stejně jako v současné právní úpravě nešlo proti tomu podat opravný prostředek.²¹³

Na rozdíl od svědka, který má právo na náhradu nákladů, vzniklých v souvislosti s jeho výpovědí, účastník toto právo nemá, jelikož jeho náklady jsou součástí celkových nákladů řízení.

4.4.1 Protokolace účastnické výpovědi

O každém výsledku účastníka soud pořídí protokol. Obecně je protokol soudní zápis o průběhu řízení a procesních úkonech, a zároveň je i veřejnou listinou ve smyslu ust. § 134 OSŘ a sepisuje se v českém jazyce. Pořizován je zvukovým záznamem (např. pomocí diktafonu), zvukovým a obrazovým záznamem, sepsáním protokolu, případně je mluvené slovo přepisováno do písemného a zapisovatelka jej pouze kontroluje a doplňuje. Zvukový záznam je uchován na trvalém nosiči dat a je součástí spisu.²¹⁴ Jaká varianta se použije, záleží na rozhodnutí předsedy senátu či samosoudce a dále na technickém a personálním vybavení. Pokud by bylo zařízení zvukového záznamu nefunkční nebo by je nebylo možné použít, je to nutné do protokolu uvést. Ust. § 40 odst. 2 OSŘ pak předepisuje, kdy je sepsání protokolu vedle záznamu nutné. Zvukový záznam byl do OSŘ přidán novelou č. 7/2009 Sb. Důvod byl hlavně vyloučení nepřesností, možnosti zkreslení, přeformulování průběhu jednání či soudního roku²¹⁵ a opomenutí při zachycování právně významných informací. Má vést k posílení vědomí odpovědnosti soudce za řádný

²¹¹ HANDL, Vlastimil; RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: Panorama, 1985, s. 646

²¹² Zásada zákazu sebeobviňování je zakotvena v čl. 37 odst. 1 LZPS; jako osoba blízká je podle ust. § 22 odst. 1 obč. zák. považován příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel nebo registrovaný partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

²¹³ OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. II. Díl. Praha. Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 192

²¹⁴ Ust. § 40 odst. 1 OSŘ

²¹⁵ Soudní rok je starší pojem, kterým se označuje čas a místo, kde bude soud s účastníky ústně projednávat a rozhodovat danou věc.

průběh řízení a možností lepší kontroly. Je reakcí na rozšíření technologického vybavení soudu a postupné elektronizace justice.²¹⁶

U těch soudů, které nejsou dostatečně technicky vybaveny, musí si předseda senátu nebo samosoudce dělat poznámky o výsledku, ty potom diktuje do diktafonu. U takových situací může vzniknout problém, že ne vždy je zaprotokolováno, jak účastník uvedl. Je tedy na účastníkovi řízení, aby dotyčného samosoudce upozornil na chybu. Problém ovšem vidím v případech, kdy stojí před soudem pouze laičtí účastníci bez právního zastoupení. Je pak na soudci, aby dbal své povinnosti a výpověď účastníka zaznamenal co nejpřesněji. Naopak právní zástupce by měl vždy dbát toho, aby bylo zaznamenáno tak, jak účastník uvedl. Předseda senátu nebo samosoudce může požádat účastníka, aby výpověď nadiktoval do diktafonu, diktát musí být hlasitý, aby ho ostatní účastníci slyšeli a mohli na něj reagovat.²¹⁷

Při protokolaci se zapisuje podstatný obsah výpovědi účastníka, dále údaje o totožnosti účastníka a jeho poučení. Doslovný obsah výpovědi či znění položených otázek se zapíše v případě, je-li to pro posouzení věci důležité. V přepisu záznamu nebo jeho části se postupuje tak, že se označí projednávaná věc, přítomní, datum, čas pořízení záznamu, datum vyhotovení přepisu, a poté se záznam doslovně a strukturovaně přepíše. Protokol podepisuje předseda senátu se zapisovatelem, přepis záznamu podepisuje ten, kdo jej učinil.²¹⁸

Doktor Bureš zdůrazňuje, že souvislá část výsledku nemá být přerušena z důvodu postupné protokolace, pokud to není nezbytně nutné.²¹⁹ Naopak doktor Přidal uvádí, že některé projevy účastníků mohou být dlouhé a z důvodu řádné protokolace může předseda senátu nebo samosoudce korigovat souvislou část výsledku s přihlédnutím k pravomoci a za podmínek ust. § 117 OSŘ.²²⁰ K tomu poznamenám, že v rámci méj praxe u okresního soudu jsem se setkal s případy, kdy byl výslech přímo od soudce přerušen z důvodu postupné protokolace. Na druhé straně jsem se setkal i s případem, kdy soud nepřerušoval dotyčného a protokolaci uvedl až na konci výsledku účastníka. Dle mého názoru mají oba

²¹⁶ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář.* 2001. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 240-249

²¹⁷ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář.* 2001. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 240-249

²¹⁸ Ust. § 40 odst. 5, 6 a 7 OSŘ

²¹⁹ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář.* 2001.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 910; srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a kol.. *Civilní proces.* Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 529

²²⁰ PŘIDAL, Ondřej In SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 196

případy svá pro a proti. V tom prvním se jedná o to, že laický účastník, který je u soudu poprvé, může být z výsledku nervózní a postupné přerušování z důvodu protokolace nemusí pro souvislosti jeho výsledku mít pozitivní vliv. V druhém případě se jedná o případ, kdy protokolace až na konci dlouhého výsledku může znamenat zdlouhavost řízení vzhledem k tomu, že si soudce může odpověď špatně poznamenat.

Nesprávnosti zvukového záznamu protokolu, zjištěné ještě během jednání, opraví předseda senátu nebo samosoudce tím, že uvede „opravuje se“ a nadiktuje správné znění. Oprava pouhým výmazem záznamu je nepřijatelná, i když v praxi k takovému postupu může docházet. Účastníci si mohou vyžádat, aby bylo přečteno to, co bylo zaprotokolováno a případně podat námitky proti protokolaci. Předseda senátu nebo samosoudce takové námitky zaprotokoluje spolu s doslovným vyjádřením účastníka.²²¹ V případě rozporu mezi protokolem a záznamem má zvukový záznam vždy přednost. O všech námitkách do protokolu, doplnění a chybách rozhoduje předseda senátu nebo samosoudce.²²²

4.4.2 Taktika provedení výsledku účastníka

Výslech účastníka lze, podobně jako výslech svědka, rozvrhnout na část *ad generalia* a část *ad specialia*. V první části má účastník prostor, aby sám řekl, co ví o skutečnostech, pro které byl důkaz navržen. Doktor Bureš tvrdí, že soud nemá do spontánní části výpovědi vůbec zasahovat ani ji přerušovat. Uvádí, že soud může účastníka přerušit v případě rozvleklosti nebo odbočování účastníka od věci.²²³ Naopak pokud účastník ve svém výsledku odbíhá od projednávané věci, je zde vhodné, aby ho předseda senátu nebo samosoudce na tuto skutečnost upozornil a případně vedl výslech pomocí otázek. Ostatní účastníci nebo jejich právní zástupci se musejí zdržet veškerých urážek nebo nevhodných komentářů a poznámek během výsledku. Předseda senátu nebo samosoudce musí vyslychaného bránit před takovými útoky.²²⁴ V případě, že jsou účastníci právně zastoupeni, měl by jejich právní zástupce dbát na to, aby jim vysvětlil, jak bude výslech probíhat, že mají

²²¹ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 2001.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 910; srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 247

²²² Ust. § 40 odst. 2 a 8 OSŘ

²²³ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 2001.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 910

²²⁴ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 34; ust § 13 odst. 6 jednacího řádu

mluvit k věci, zbytečné detaily vynechat, nehodnotit chování protistrany, nevyjadřovat se k provedeným důkazům, nechovat se arogantně či urážlivě, ať vůči soudu, tak vůči ostatním účastníkům či jejich právním zástupcům.

V druhé části následuje kladení otázek. Klást otázky mají právo postupně předseda senátu, členové a ostatní účastníci nebo jejich zástupci. Otázky soudu a stran ve většině případů slouží k vyjasnění toho, co účastník při výslechu uvedl. Je to prostředek k tomu, aby bylo z výpovědi účastníka vytěženo to nejpodstatnější nebo na co účastník či soud zapomněl. Otázky mají být jednoznačné, ne příliš komplikované, neboť z hlediska zjištění skutkového stavu by to bylo spíš na škodu. Dotazovaná osoba by mohla být zmatena, jak na komplikovanější otázku odpovědět. Otázky musejí být z hlediska českého jazyka v tázací formě.²²⁵ Pokud by nebyla a jednalo by se o konstatování či slovní útok, musí se předseda senátu nebo samosoudce dotyčného zeptat, aby položil otázku. Na praxi okresního soudu jsem se s tím jednou setkal v řízení o neplatnosti smluv, účastnice řízení bez právního vzdělání chtěla položit jinému účastníkovi dotaz, ale nepoložila ho v tázací formě. Po upozornění samosoudce se druhého účastníka již správně zeptala.

Předseda senátu nepřipustí otázky nesouvisející s projednávaným případem nebo pokud by se jednalo o otázky kapciózní, sugestivní či spekulativní.²²⁶ Jako kapciózní otázku označujeme tu otázku předstírající skutečnosti nepravdivé nebo nepotvrzené. Pokud by byla taková otázka položena, byl by účastník sváděn k odpovědi, kterou si tázající přeje. Tím by se snížila důkazní hodnota získané výpovědi a autorita soudu. Sugestivní vyjadřuje určitý postoj tázajícího k tomu, na co se ptá. Do otázky je předem vložena zjevně či skrytě odpověď. Jako spekulativní otázku označujeme tu otázku, která se pokouší, aby v odpovědi byl ovlivněn vlastní názor účastníka.²²⁷ Pokud by k takovým otázkám došlo, může protistrana nebo její zástupce podat námitku předsedovi senátu nebo samosoudci. Ten má pravomoc posoudit vhodnost, účelnost a správnost položené otázky a vznesenou námitku má možnost buď přijmout a dotyčný tázající se musí zeptat jinak, příp. se dále neptat, nebo ji zamítne jako nedůvodnou a požádá účastníka o odpověď. Pokud předseda

²²⁵ SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 541-544

²²⁶ Ust. § 126 odst. 3 OSŘ

²²⁷ DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 581

senátu nebo samosoudce otázku nepřijme, musí ji přesto zaprotokolovat a usnesením rozhodne o tom, že ji nepřijme.²²⁸

Doktor Hromada uvádí, že je zcela na úvaze předsedy senátu nebo samosoudce, jaké části poskytne větší prostor. Zákon nestanovuje, v jakém rozsahu mají části být. Může dojít k situaci, že během procesu dokazování „vyjdou na povrch“ nové okolnosti či skutečnosti a soud bude potřebovat doplnit dokazování doplňujícím výsledkem účastníka. V takovém případě musí být upozorněno na významné odchylky od dřívější odpovědi a ve výpovědi se musí nesrovnalosti či změny vysvětlit. Průběh výpovědi musí od počátku předseda senátu nebo samosoudce přizpůsobit konkrétní situaci, tedy především věku, vzdělání a osobním vlastnostem účastníka.²²⁹ Ze své praxe u okresního soudu vím, že může být problematické, pokud dojde k výsledku účastníka „pokročilejšího“ věku. V řízení se jednalo o určení vlastnictví studny. Žalobce při svém výsledku měl tendenci neustále odbíhat od věci.

Provést důkazy může jedině soud při nařízeném jednání,²³⁰ aby byla naplněna zásada přimosti. To je rozdíl od trestního řízení, kde k provedení důkazu, zejména výsledku svědka či znalce, může dojít i státním zástupcem, obžalovaným nebo obhájcem se svolením předsedy senátu nebo samosoudce.²³¹ Úkolem soudu je, aby po tom, co důkaz provede, řádně zaznamenal do protokolu stanoviska přítomných účastníků, a to i v případě, pokud nemají žádnou námitku či připomínku. Výslech účastníka je ukončen tím, že předseda senátu nebo samosoudce uvede do protokolu: „*Výslech je ukončen bez dalších dotazů, hlasitě diktováno, bez námitek k protokolaci.*“²³²

Účastníci mají právo vyjádřit se k jakémukoli prováděnému výsledku a výsledkům šetření²³³ a soud musí účastníky vyrozumět o tom, kdy a kde budou důkazy prováděny. Vyplývá to jak z ústavněprávních zásad, tak i základních zásad civilního řízení, a to ze zásady rovnosti účastníků a též z práva být slyšen „*audiatur et altera pars.*“²³⁴ Další podmínkou je veřejnost prováděných důkazů. Nepřípustné

²²⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 512

²²⁹ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 544

²³⁰ Ust. § 122 odst. 1 OSŘ

²³¹ Ust. § 215 odst. 2 TŘ

²³² JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 346

²³³ Toto právo je zakotveno v čl. 38 odst. 2 LZPS

²³⁴ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 113/1996

je jednání tzv. *in camera*, tedy neveřejné. Výjimky stanoví zákon, může to být např. z důvodu mlčenlivosti, jak jsem uvedl v kapitole 3.9.

V odvolacích řízeních může být důkaz proveden znovu, pokud má odvolací soud za to, že je „*možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně*“.²³⁵ Pokud prvoinstanční soud důkaz účastníkem neprovedl, ač ho provést měl a bylo by to potřebné pro zjištění skutkového stavu věci, odvolací soud jej doplní.

4.4.3 Dožádání provedení výsledku

Pokud by nebyl účastník schopen se ze závažných – především zdravotních důvodů – k výsledku dostavit, je možné provést jeho výslech v místě jeho bydliště. Zákon také umožňuje provedení důkazu dožádaným soudem, pokud to je účelné.²³⁶ Zásadní podmínkou však je, aby ostatní účastníci a jejich zástupci mohli být výslechu přítomni. O takto provedeném důkazu sepisuje projednávací nebo dožádaný předseda senátu nebo samosoudce protokol. Při dalším jednání musí být tento protokol přečten a musejí být sděleny výsledky provádění důkazu.²³⁷

Součinnost mezi soudy zemí Evropské unie při provádění důkazů upravuje nařízení Rady č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských a obchodních sporech a mezi zeměmi mimo Evropskou unii ji upravuje Haagská úmluva č. 129/1976. Sb. o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních. Existují dva druhy, jak takové dožádání bude vypadat. Jednak je to požádání určitého soudu v cizí zemi, aby důkaz provedl. Soudce nebo jiný pracovník soudu může být tohoto provedení účasten a rovněž je nutné, aby provedení důkazu mohli být přítomni ostatní účastníci řízení nebo jejich právní zástupci. Důkaz má být proveden do 90 dnů. Dožádaný soud může použít donucovacích prostředků podle právního řádu dané země. Může též žádat náhradu nákladů za znalce, tlumočníky či použití komunikačních technologií. Druhým typem je možnost v cizí zemi přímé provedení důkazu procesním soudem, který věc řeší. Podmínkou je souhlas příslušného orgánu cizí země a dobrovolnost

²³⁵ Ust. § 213 odst. 2 OSŘ

²³⁶ Ust. § 122 odst. 2 OSŘ, postupy při dožádání jsou upraveny v ust. § 25- 25d vnitřního a kancelářského řádu

²³⁷ DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 568

podrobení dotčenými subjekty. Vynucení a výkon státní moci na území jiného státu není možný.²³⁸

4.4.4 Hodnocení důkazu

Proces dokazování končí hodnocením důkazů. V civilním soudním řízení to náleží pouze do kompetence soudu. Jak jsem již zmínil v kapitole 2.2.2, v českém civilním řízení platí pro hodnocení důkazů zásada volného hodnocení důkazů. Ústavněprávní základ má v čl. 82 Ústavy a dále je zakotvena v ust. § 132 OSŘ a slouží soudu k tomu, aby zhodnotil konkrétní okolnosti projednávaného případu. Dle doktora Hromady „*je hodnocení důkazů vnitřní proces, pro který jsou klíčové znalosti a životní zkušenosti soudce*“. Ten si sám musí vyhodnotit, zda skutková tvrzení strany jsou pravdivá, či nikoli. Pokud se přiklání k verzi, že tvrzení strany jsou pravdivá, neměl by o tom mít žádné pochybnosti.²³⁹ Profesor Macur pak doplňuje, že jsou uplatňovány i přírodní zákonitosti a obecné poznatky a zkušenosti.²⁴⁰ Soud musí hodnotit nejen provedené důkazy, ale i okolnosti, jež vyšly během řízení napovrch. Při posuzování je některému z důkazů přiřazena větší síla a jinému menší. Soud vždy musí řádně vyjasnit v odůvodnění rozsudku, proč tomu tak je.²⁴¹ Bylo by chybou, kdyby soud vzal v úvahu důkaz či skutečnost nevyplývající z dokazování, přednesů či výslechu účastníka. Rovněž je chybou, pokud by některou skutečnost, která z některého důkazu vyšla najevo, opomenul či k ní bez odůvodnění nepřihlédl. Dále je chybou, pokud by některý navrhovaný důkaz nebyl proveden, ačkoli jeho navržení bylo důvodné nebo by soud nevzal v potaz přímou či nepřímou diskriminaci dle ust. § 133a OSŘ.²⁴² Z judikatury vyplývá, že při hodnocení důkazů z hlediska důležitosti pro dané řízení musí soud určit význam jednotlivých provedených důkazů pro rozhodnutí ve věci. Dále musí určit, zda je možné ho užít pro zjištění skutkového stavu a v jakém rozsahu.²⁴³ Soud také posuzuje formální a materiální sílu důkazu. Formální síla se vztahuje k vlastnostem důkazních prostředků.

²³⁸WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011., s.248-249

²³⁹ HROMADA, Miroslav. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 227

²⁴⁰ MACUR, Josef. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 8

²⁴¹ Ust. § 157 odst. 2 OSŘ

²⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 227-229

²⁴³ Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 33 Cdo 4374/ 2007

V případě výsledku účastníka se hodnotí z hlediska formální síly jeho věrohodnost. Je zajímavé, že OSŘ ani odborné publikace se vymezením věrohodnosti nezabývají, ačkoli je na ni v několika ustanoveních odkazováno. Doktorka Šínová ji charakterizuje jako „*vlastnost, jež nám určuje, zda jsou relevantní subjekt, popř. zpráva, kterou nám poskytuje, hodny důvěry, tj. zda jim máme či nemáme věřit jako pravdivým.*“²⁴⁴ Z hlediska materiální síly zjišťuje, co daná informace říká o významu pro předmět dokazování. Její součástí je i informace vypovídající o pravdivosti výsledku účastníka, tedy především o tom, jak se právně významné skutečnosti odehrály. Ve spojení s ostatními důkazy si pak soud vytvoří úsudek na danou věc. Při hodnocení důkazu výsledku účastníka musí soud být velice obezřetný, neboť je pravděpodobné, že účastník bude vypovídat ve svůj prospěch. Proto je tento důkaz, jak jsem již několikrát zmínil v této práci, brán ve sporném řízení jako důkaz podpůrný a má zde být na podporu jiných důkazů. Neznamená to však, že by soud měl automaticky pohlížet na tento důkaz jako na nevěrohodný.²⁴⁵ Ústavní soud se ve svém nálezu k této problematice vyjádřil jasně: „*z žádného ustanovení v rámci občanského soudního řádu neplyne, že by – v rámci hodnocení důkazů – poznatky výsledkem účastníků získané musely vždy nutně (a priori) být pro soud méně spolehlivé, méně významné, nevěrohodné apod. než poznatky dovozené z jiného důkazního prostředí.*“²⁴⁶ Soud musí však dbát na aspekty, jež by znevěrohodnily výpověď účastníka, a zároveň záleží na samotném účastníkovi, jak se bude v jednacím síni chovat. Dle jeho chování si soudce udělá úsudek o jeho věrohodnosti, a tím i věrohodnosti tvrzení, jež uvádí u soudu a jež hodlá prokázat.²⁴⁷ Pokud by soud dospěl k závěru, že výpověď účastníka je nevěrohodná, musí být v odůvodnění rozsudku, na základě čeho k takovému zjištění soud dospěl.

Je důležité, aby si soud všiml neverbálních projevů účastníka, způsobu přenosu popisovaných skutečností, chování v průběhu výpovědi a reakcí na položené otázky. Neverbální projevy a pravdivost výpovědi účastníka jsou blíže rozebrané v kapitole 3.6. Ty nemohou být sepsány v protokolu o jednání, ale pro

²⁴⁴ ŠÍNOVÁ, Renata. Věrohodnost důkazních prostředků. *Debaty mladých právníků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 11

²⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 227, 228

²⁴⁶ Nález Ústavního soudu ČR I ÚS 2568/07

²⁴⁷ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář)*. Kniha II. § 79–180 občanského soudního řádu. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 346

správné posouzení jsou důležité a na věrohodnost mají značný vliv.²⁴⁸ Dovolím si zmínit jedno řízení, týkající se náhrady újmy na zdraví, jednalo se o zlomeniny nohy s trvalými následky. Dotyčná účastnice přišla k výsledku na velmi vysokých a úzkých podpatcích. Právní zástupce žalované strany toho okamžitě využil a požádal soud o zaznamenání do protokolu, že žalobkyně přišla takto k výsledku a nedělalo jí to žádný větší problém. Tento moment je sice úsměvný, ale mohl by se negativně projevit k tíži oné účastnice při hodnocení důkazu.

Odvolací soud se nemůže odchýlit od hodnocení tohoto důkazu soudem I. stupně. Musel by provést výslech účastníka znovu.²⁴⁹ K tomu se několikrát vyjádřil Nejvyšší soud ČR: „*Má-li odvolací soud jiný názor na věrohodnost výpovědi účastníků nebo svědků než soud prvního stupně, nesmí z toho vyvodit jiný skutkový závěr než soud prvního stupně (a ani závěr, že tyto výpovědi jsou z hlediska výsledků dokazování irelevantní), jestliže dané důkazy sám neopakoval, popřípadě řízení jinými důkazy sám nedoplnil.*“²⁵⁰ Pokud by odvolací soud uvedeným způsobem nepostupoval, mohlo by to mít za následek nesprávné posouzení dané věci, což je jeden z důvodů pro dovolání.²⁵¹

4.5 Výslech účastníka prostřednictvím tlumočnicka

Právo na použití mateřského jazyka před soudem je jedno ze základních práv účastníka. Toto právo má ústavněprávní základ v čl. 37 odst. 4 LZPS a je výslovně zakotveno v ust. § 18 OSŘ. Účastníkovi, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočnicka, prostřednictvím něhož bude účastník se soudem jednat. Není to však automatické, pouze pokud o to účastník sám požádá. Soud je povinen účastníka poučit o právu jednat v mateřštině. Znamením, že k takovému kroku bude muset přistoupit, je pro soud to, že účastník je cizí národnosti. Pokud by během řízení soud zjistil, že účastník neovládá jazyk, jímž je jednání vedeno, musí dojít k tomuto poučení.²⁵² Povinnost ustanovit účastníkovi tlumočnicka nemůže být příliš formalistická a má odrážet skutečnou potřebu tlumočení či překladu. Pokud by reagoval na úkony učiněné v soudním řízení v českém jazyce, není potřeba tlumočnicka ustanovovat. Není významné, zda daná

²⁴⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 531

²⁴⁹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 647

²⁵⁰ Rozhodnutí NS ČR II Odon 14/96, též 21 Cdo 372/2003

²⁵¹ Ust. § 241a odst. 2 písm. a) OSŘ

²⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 813/97

osoba je státním příslušníkem České republiky, či nikoli²⁵³ a není ani významné, pokud by byla daná osoba zastoupena českým advokátem.²⁵⁴ Stejná pravidla platí i pro ustanovení tlumočnicka účastníkovi, s nímž se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů pro neslyšící a hluchoslepé osoby.²⁵⁵

Náklady tlumočení nelze uložit účastníkovi, ty platí vždy stát bez nároku na náhradu. Tlumočnick překládá průběh jednání do jeho mateřštiny a předkládá jeho přednesy. Účastník má právo na překlad celého soudního jednání, nikoli jen dotazů směřovaných přímo k účastníkovi. Na své praxi u okresního soudu jsem se jednou setkal s výsledkem účastníka prostřednictvím tlumočnicka. Jednalo se o žalovaného v řízení o náhradě ušlého zisku. Nutno říci, že časově je jednání díky tlumočení velice náročné. Nesnadné to je i pro protokolaci. Soudce si psal o tlumočení výpovědi záznam a až po souvislém projevu hlasitě diktoval zvukový záznam. Dále podotýkám, že do překladu několikrát vstoupil právní zástupce žalovaného s tím, že namítá přesnost tlumočené výpovědi. Kvůli několika námitkám musel být několikrát dotazován účastník, jak danou skutečnost myslel. V takovýchto případech bych postupoval podle rady doktora Šebka a doktorky Schellové. Ti uvádějí, že v případě, že je doslovné znění výpovědi významné, má být nadiktováno do zvukového zařízení přímo od účastníka; a není-li to možné, připojí se k protokolu záznam o doslovném znění sepsaný a ověřený tlumočnickem.²⁵⁶

Dle judikatury se toto pravidlo netýká případů písemného styku soudu s účastníky a naopak.²⁵⁷ S tímto názorem nesouhlasí doktorka Šínová. Tvrdí, že pokud soudním písemnostem účastník nerozumí, nutí ho to si opatřit překlad. Ztrácí se tím i rovné postavení účastníků v řízení, neboť jsou ve výhodě ti, kdo listinám a rozhodnutím soudu rozumí.²⁵⁸ Osobně se přikláním k názoru doktorky Šínové, neboť účastník má právo vědět, co rozhodnutí soudu obsahuje, aby se mohl

²⁵³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 47-49

²⁵⁴ Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 20 Cdo 1540/2006

²⁵⁵ Ust. § 18 odst. 2 věta druhá OSŘ; definice kdo je za takovou osobu považovanou nalezneme v ust. § 2 odst. 1 zákona č. 155/1997 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoněmých osob

²⁵⁶ ŠEBEK, Roman. In: DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 247; srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 221

²⁵⁷ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 20/05: „...jen rozhodnutí soudu v českém jazyce je autentické a překlad tohoto rozhodnutí se účastníkovi neposílá, neboť právo na překlad se vztahuje pouze k tlumočnickovi ustanovenému při ústním jednání.“

²⁵⁸ ŠÍNOVÁ, Renata. In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 63,64

případně procesně bránit, např. podat odvolání. Pokud by si písemnost sám překládal, nemusel by to stihnout ve lhůtě na odvolání.

Tlumočník je vybrán ze seznamu tlumočnicků pro příslušný mateřský jazyk. Tlumočník nesmí být podjatý. Pokud by byl dán důvod k podjatosti, předseda senátu nebo samosoudce ho usnesením vyloučí z řízení.²⁵⁹ Vznikla by nějaká povinnost k náhradě nákladů, které vznikly tlumočnickovým zaviněním, je možné mu uložit povinnost tyto náhrady uhradit.²⁶⁰ V krajním případě může být naplněn trestní čin křivé tlumočení dle ust. 347 TZ:

4.6 Provedení výslechu účastníka pomocí videokonference

Novinkou zavedenou do OSŘ novelou č. 296/2017 Sb. je provádění důkazů s využitím konferenčního zařízení. Videokonferenci můžeme definovat jako „*telekomunikační technologii, která umožňuje simultánní vzájemnou obousměrnou komunikaci dvou nebo více míst.*“²⁶¹ Tento prostředek slouží k ochraně práv osob a k zajištění jejich bezpečnosti. Důvodem vzniku tohoto prostředku bylo zpřístupnění a usnadnění výslechu osob, které se ze zdravotních důvodů nebo pro vysoký věk nemohou řízení účastnit nebo by jim osobní účast na řízení způsobovala obtíže. Videokonference technicky umožňuje úkon učinit v relativně krátké procesní lhůtě, což je vzhledem k zásadě rychlosti a hospodárnosti řízení účelné. Takto lze zajistit výslech účastníka nacházejícího se momentálně ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ústavu pro zabezpečovací detenci nebo ho využít pro právní styk s cizinou. Z judikatury ESLP vyplývá, že provedení úkonu prostřednictvím videokonference zásadně neodporuje právu na spravedlivý proces. Musí být však řádně zajištěno právo účastnit se řízení bez technických problémů při přenosu obrazu a zvuku.²⁶² Dále nemá být využíváno tohoto prostředku, pokud dotčený má potíže se sluchem a před soudem tento hendikep prokáže.²⁶³

Videokonference se provádí buď na návrh účastníka nebo *ex officio* a je-li to účelné. Samotný postup probíhá tak, že pověřený zaměstnanec soudu ověří totožnost v místě, kde se osoba nachází a je po celou dobu přítomna při tomto úkonu, aby byla zachována vážnost a důstojnost. Právní zástupce účastníka je vždy

²⁵⁹ Upraveno v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

²⁶⁰ Ust. § 147 odst. 2 OSŘ

²⁶¹ SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 432

²⁶² Case Marcello Viola proti Itálii, sp. zn. 45106/04

²⁶³ Case Grigoryevskikh proti Rusku, sp. zn. 22/03, body 83-87

při takovém výsledku přítomen s účastníkem. Účastníka, který je takto vyslyšán, předseda senátu nebo samosoudce poučí o způsobu provedení toho úkonu. Kdykoli během řízení mohou být vzneseny vyslyšajícím účastníkem námitky o kvalitě obrazového či zvukového materiálu. Průběh výsledku se jinak neliší. O takto provedeném důkazu se pořizuje zvukový a obrazový záznam a dále se sepisuje protokol.²⁶⁴

4.7 Výslech statutárního zástupce právnické osoby

Statutární orgán právnické osoby nebo jeho člen může být v řízení vyslyšen dle ust. § 126a pouze jako účastník řízení na základě podmínek uvedených v ust. § 131 OSŘ. Vznik tohoto ustanovení byl na základě dlouholeté soudní praxe a do OSŘ byl přidán novelou č. 7/2009 Sb.²⁶⁵ Doktor Bureš tvrdí, že OSŘ vychází ze zásady, že postavení fyzických osob, které jednájí jménem osob právnických, je obdobný postavení výsledku účastníka.²⁶⁶ Výpověď statutárního zástupce nemůže být v žádném případě brána jako svědectví vzhledem ke vztahu k právnické osobě. Pokud by byl tento výslech proveden jako výslech svědka, jednalo by se o výslech v rozporu s ust. §132 OSŘ.²⁶⁷

Pokud by se však jednalo o výslech osoby, jež byla členem statutárního orgánu v době, kdy se předmětné skutečnosti staly, ale v době řízení již statutárním orgánem není, platí sice pro ni pravidla jako pro výslech účastníka, ovšem jsou zpřísněny. Není vyžadován souhlas této osoby, osoba se musí k výsledku dostavit a výpověď nemůže odepřít. Za trestný čin křivé výpovědi ji však postihnout nelze. Doktor Jirsa uvádí, že se jedná o „hybrid“ výsledku účastníka a svědka.²⁶⁸ Můžeme tedy říci, že podmínky jsou obdobné jako při výsledku účastníka v nesporném řízení, o tom více v páté kapitole. Statutární zástupci právnické osoby i ti bývalí mají právo na náhradu hotových výdajů a ušlého zisku.²⁶⁹

²⁶⁴ Ust. § 102a OSŘ, SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 434

²⁶⁵ Tento závěr vyplývá z judikatury: rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2368/98 nebo 21 Cdo 1397/2006

²⁶⁶ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 888

²⁶⁷ NEKUTOVÁ, Lucie. In: SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 512, 530

²⁶⁸ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. §79 – 180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 315

²⁶⁹ Ust. § 139 odst. 1 OSŘ

5 Výslech účastníka v nesporném řízení

Výslech účastníka má rozhodný význam v řízeních ovládaných zásadou vyšetřovací zmíněné v kapitole 2.2.5., přímo projevenou v ust. § 20 odst. 1 ZŘS. S přijetím novely OSŘ č. 293/2013 Sb. se veškerá nesporná řízení přesunula z OSŘ do ZŘS.

Při vzniku OSŘ v roce 1963 tehdejší zákonodárce popřel rozdělení na sporné a nesporné řízení a prohlásil civilní soudní řízení za jednotné. Nesporná řízení byla tehdy přesunuta do části nazvané „zvláštní ustanovení“. Právní teorie však nepřestala nesporné řízení a jeho odlišnost uznávat a zkoumat.²⁷⁰ Již profesor Hora za první republiky hovoří o tom, že sporné a nesporné řízení se musí oddělovat. Rozdíl podle něj spočívá v tom, že ve sporném řízení jde o nalezení práva již existujícího mezi stranami sporu a pokud je toto právo rušeno, jedná se o represí. Na druhou stranu nesporné slouží k preventivním účelům při vzniku, změně nebo zániku právního vztahu.²⁷¹

Výslech účastníka je v rámci ZŘS upraven v ust. § 22. Jedná se *lex specialis* k obecné normě v OSŘ.²⁷² V těchto řízeních musí být výslech účastníků proveden, i když nebyl dán souhlas účastníka nebo důkaz vůbec nebyl navržen. Pokud výpověď bude zdrojem informací o prokázání dané skutečnosti, pak je tento důkaz na místě. Účastníci mohou uvádět tvrzení a navrhopvat důkazy, na rozdíl od sporného řízení však toto mohou činit až do okamžiku vyhlášení rozhodnutí. Neplatí zde tedy koncentrace řízení. V řízení o tzv. statusových věcech je použití výslechu účastníka klíčové.²⁷³ Z předpisů občanského práva hmotného i procesního vychází věnovat větší pozornost vůli či přání osoby, do jejíhož stavu má být zasaženo. Pro příklad uvádím tři typy nesporných řízení, kde je důležitý výslech účastníka.

5.1 Řízení o určení a popírání otcovství

Řízení, kde výslech účastníků má klíčovou roli pro dokazování, jsou řízení o určení a popírání otcovství. Jedná se o podrobný výslech matky dítěte a toho,

²⁷⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. *Řízení ve věcech rodinněprávních. V České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: LEGES, 2010. s. 29

²⁷¹ HORA, Václav. *Civilní právo procesní*. I. díl. Praha: Všechno, 1922, s. 34

²⁷² DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 2001. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 911; Důvodová zpráva k novele OSŘ č. 30/2000 Sb.

²⁷³ SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; LEVÝ, Jiří a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s 33

koho dotyčná označila za potenciálního otce dítěte nebo kdo o sobě tvrdí, že je otcem dítěte. Výsledky mají být zaměřeny na seznámení dotyčných osob a na vzájemné vztahy matky dítěte a domnělého otce. Dále na zjištění, zda došlo v rozhodné době mezi těmito osobami k pohlavnímu styku, zda měla matka známost s jiným mužem a zda se intimně sblížili a na dobu narození dítěte.²⁷⁴

Klíčovou roli hrají výsledky účastníků proto, že při těchto výsledcích jsou zjišťovány takové skutečnosti, které jinými důkazními prostředky získat nelze.²⁷⁵ Právě v těchto řízeních platí povinnost dostavit se k výsledku nejvíce, kterou jsem uvedl v kapitole 4.3. Problém vzniká, pokud je otec neznámého pobytu. Pokud by došlo k souhlasnému prohlášení obou účastníků, kdo je otcem dítěte, řízení tím končí. Toto prohlášení musí být zaznamenáno do protokolu, který oba účastníci podepíší.²⁷⁶

5.2 Řízení o povolení uzavřít manželství

V řízení o povolení uzavřít manželství je výsledek účastníků obligatorní. Soud musí vyslechnout před rozhodnutím toho, kdo chce uzavřít manželství a toho, s kým má být manželství uzavřeno. Zásadní podmínkou v tomto řízení je, aby oba účastníci dosáhli min. věku 16 let. Pokud by byl návrh podán před dosažením 16 let, soud ho zamítne do doby, než nezletilý dosáhne věku 16 let.²⁷⁷ S ohledem na charakter tohoto řízení musí být nezletilý snoubenec zastoupen procesním opatrovníkem.²⁷⁸

Není-li možné výsledek provést, soud může rozhodnout i bez výsledku, přitom zváží i důvody pro zamítnutí návrhu. Při neprovedení se nejedná o vadu řízení, když z ostatních provedených důkazů je zřejmé, že soud může ve věci rozhodnout. Výsledek může učinit i odvolací soud, pokud k němu nedošlo v řízení v I. instanci, ač tomu nebránil žádný vážný důvod.²⁷⁹

Postup při výslechu je takový, že soud zjišťuje důvody k uzavření manželství, rozumovou připravenost navrhovatele pro manželství, rodinný život a vztah snoubenců. Musí být zjištěno, zda k uzavření manželství nedochází jen z důvodu těhotenství nebo tlaku ze strany rodičů. Samo těhotenství není důvodem

²⁷⁴ Rozhodnutí NS ČSSR, sp. zn. Cpj 41/79

²⁷⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006, s. 530

²⁷⁶ Ust. § 40 odst. 7 OSŘ a § 415 odst. 2 ZŘS

²⁷⁷ Procesní způsobilost se odvíjí od aktivní legitimace v době podání návrhu.

²⁷⁸ Ust. § 23 OSŘ

²⁷⁹ Za podmínek daných v ust. § 213 odst. 4 OSŘ

k povolení uzavřít manželství, neboť práva a povinnosti rodičů k dítěti vznikají bez ohledu na to, zda rodiče vstoupili do manželství.²⁸⁰ Výslech je dále potřeba zaměřit na citový vztah obou osob, na jejich záměry a cíle do budoucna. Je možné se i dotázat na délku vztahu snoubenců a zda měli dostatečný čas se poznat. Pokud by snoubenka byla těhotná, soud se dotáže snoubence, zda nepopírá otcovství. Soud též zjišťuje, zda neexistuje nějaká z překážek uzavření manželství a zda snoubenci znají svůj zdravotní stav. Výslech rodičů není obligatorní, bývá k němu přistupováno z důvodu poznatků podstatných pro rozhodnutí. Soud je vyslechně jako účastníky řízení podle ust. § 131 OSŘ. Zjišťuje se v něm postoj rodičů ke sňatku, okolnosti průběhu známosti, připravenost k manželství.²⁸¹

Jestliže by účastník neměl plnou svéprávnost, vyslechně ho bez přítomnosti jiných osob.²⁸² Výslech má být proveden v nepřítomnosti jiných osob. Výjimku tvoří důvěrník, který může být přítomen po celou dobu řízení. O něm jsem se již zmínil v kapitole 3.8. Pokud by byl navrhovatel nezletilý, výslech proběhne též neveřejně, a i v nepřítomnosti rodičů a snoubence navrhovatele. Takový postup musí být zanesen do protokolu. Důvod vyloučení osob z jednací síně je, aby dotyčný nebyl přítomností těchto osob ovlivněn v rozhodnutí o takto závažném kroku. Pokud by byl druhý ze snoubenců též nezletilý, provede se totožný postup.²⁸³

5.3 Řízení o svéprávnosti

V řízení o svéprávnosti vyslechně soud posuzovaného. Posuzovaný může sám navrhnout svůj výslech. Soud však může od toho upustit, pokud nelze tento výslech provést nebo by došlo k závažné újmě na zdravotním stavu posuzovaného.²⁸⁴ Posouzení, zde je schopný výslechu, vyplývá z lékařské zprávy.

Soud posuzovaného vždy zhlédne, např. ve zdravotnickém ústavu apod. Měl by se ho zeptat na názor k řízení a zda si přeje být vyslechnut. Zhlédnutí v žádném případě neprobíhá v jednací síni. O zhlédnutí se sepisuje protokol, kde mohou být uvedené i neverbální reakce dotyčného. Soudce musí mít na paměti, že výslech či zhlédnutí v těchto řízeních vede ke zjištění stavu dotyčného, jeho schopnosti reakce, zachování logického myšlení apod. Nesmí se v žádném případě omezit jen

²⁸⁰ Ust. § 855 a násl. obč. zák.

²⁸¹ SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; LEVÝ, Jiří a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 697-699

²⁸² Ust. § 369 ZŘS

²⁸³ SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; LEVÝ, Jiří a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 699

²⁸⁴ Ust. § 38 odst. 1 a 2 ZŘS

na výslech člověka, ale posoudit celou situaci dle zjištěných důkazů, především od znalců z oboru psychiatrie, výpovědi svědků, kterými jsou např. rodinní příslušníci apod. Zejména znalci musí posoudit, do jaké míry projevy duševní choroby vyžadují omezení na svéprávnosti.

Soud musí spolehlivě zjistit osobní poměry posuzovaného, jak se chová, jak hospodaří s finančními prostředky, je schopen pracovní činnosti apod. Bez těchto zjištění se soud v řízení neobejde. Tato zjištění musí soud důkladně prověřit, pokud se tedy nejedná o osoby, které jsou zcela neschopné samostatné životní existence, např. z důvodu vrozené duševní poruchy apod.²⁸⁵

²⁸⁵ SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; LEVÝ, Jiří a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 87–89

6 Závěr

Cílem diplomové práce bylo představit důkazní prostředek výslech účastníka v širší rovině a ukázat různé náhledy na něj. Práce obsahuje mnoho názorů odborníků z praxe, zmiňuje judikaturu k dané věci a má pohled na výslech i z hlediska psychologického. V kapitolách je strukturován jak pohled soudce, a to, jak by měl při provádění výslechu účastníka postupovat, tak pohled samotného účastníka a jsou nastíněné postupy, jak by měl soudce nebo účastník postupovat.

Důkaz účastnickou výpovědí znalo již tradiční procesní právo a rovněž i teorie. Vyvinul se z institutu přísahy. Pro zajímavost je tomuto institutu věnována jedna podkapitola. Přísaha znamená hodně pro účastníky, kteří jsou věřící a Bůh pro ně představuje autoritu. U těch, kteří věřící nejsou, je otázkou, zda budou přísahu a vypovídání pod přísahou brát vážně a skutečně vypoví pravdu. V právních řádech cizích zemí v Rakousku, je zavedena hrozba trestněprávního stíhání za křivou přísahu. Dalším problémem, který je v této práci zmíněn, je, zda v dnešní době mají být náboženské symboly u soudu. Můžeme však konstatovat, že je až s podivem, že se institut přísahy dochoval až do dnešní doby a je otázkou, zda dále bude existovat či nikoli, v jaké formě, zda s náboženským kontextem nebo bez něj. Přisahat na něco může mít i bez náboženského podtextu velkou váhu. Věcný záměr civilního řádu soudního počítá s vrácením přísahy do českého civilního procesu u výslechu svědka. Zda by to bylo vhodné i u stran, je otázkou. Dále je otázkou i forma takového výslechu.

Za tzv. první republiky bylo doporučováno důkazní prostředek výslech účastníka používat s největší opatrností, neboť nebyl považován za „pramen nejčistší.“ Tento důkazní prostředek byl a stále je posuzován ve sporném řízení jako podpůrný důkaz. Své místo má tam, kde skutečnost, jež je předmětem důkazního řízení, nelze dokázat provedením jiného důkazu.

Je nutné si především uvědomit, že na rozdíl od přednesů neslouží výslech účastníka k uvádění tvrzení, nýbrž má sloužit k prokázání toho, co účastník uvedl. Z ustálené judikatury vyplývá, že rozhodne-li soud o věci samé bez výslechu účastníka, nemůže se v žádném případě jednat o takový postup, kterým by účastníkovi byla odňata možnost jednat před soudem. Neprovedení tohoto důkazu mu nijak nebrání vyjádřit se k věci.

Domnívám se, že se nedá souhlasit s názory, že tento důkaz je nadbytečný, a to z důvodu, že účastník bude hovořit zkresleně vzhledem k vlastnímu zájmu o

věc. Naopak se počítá s tím, že účastník vyjádří svůj subjektivní pohled. Jak už bylo několikrát uvedeno, jsou to právě účastníci, kteří toho o dané věci vědí nejvíce a mohou nabídnout svůj pohled. Z žádného ustanovení občanského soudního řádu neplyne, že by v rámci hodnocení důkazů musel být tento důkaz pro soud méně významný či nevěrohodný. Jako důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, a žádnému důkazu, s výjimkou veřejné listiny, není předem dána určitá právní síla.

Ve sporném řízení musí účastník s výsledkem souhlasit. Souhlas není vyžadován u řízení podle ZŘS, která jsou ovládána vyšetřovací zásadou. Účastník řízení nesmí být v žádném případě nucen proti své vůli vypovídat. To, že se rozhodne nevypovídat, má případný dopad na jeho nároky a možné neprokázání jeho tvrzení. Otázkou stále zůstává, pokud se nedostaví účastník k jednání a je např. předveden, jak moc efektivní bude jeho výslech a zda bude chtít vypovídat. Účastník musí být poučen o tom, že má vypovídat pravdu a nic nezamlčovat. Na rozdíl od svědka nemůže být stíhán za křivou výpověď. Statutárního zástupce právnické osoby lze vyslýchat pouze jako účastníka řízení, nikoli jako svědka. V řízeních, ve kterých je to zapotřebí, zkoumá soud názor nezletilého dítěte. Tento názor může být zjištěn i výsledkem nezletilého, který je velmi specifický. Nezjišťuje se jím ani skutkový stav věci, nýbrž přání a názory dítěte.

Při výslechu účastníka je nutné zdůraznit roli soudce provádějícího výslech, který přímo v jednacím síni pozoruje chování účastníka. Je zapotřebí, aby si soudce, alespoň z části, všiml neverbálních projevů účastníka. Poznatky získané přímým pozorováním vyslýchaného mohou významně přispět k hodnocení výpovědi.

Můžeme tedy shrnout, že pro výslech účastníka ve sporném řízení je základní otázkou jeho subsidiarita, resp. plnohodnotnost a zákaz donucovat k výpovědi. Věcný záměr, kromě jiného, hodlá přístup k tomuto důkazu změnit. Nově by byl vnímán jako plnohodnotný důkaz, což bude do budoucna velmi zajímavá otázka.

Resumé

Die Diplomarbeit stellt den Beweis "die Parteivernehmung" in breiterem Sinn vor sowie verschiedene Fachansichten an den Beweis. In der rechtlichen Regelung des Zivilprozess handelt es sich um den Beweis von nur unterstützendem Wert. Zu dem Bestandteil der Diplomarbeit gehört die Judikatur.

Die Diplomarbeit besteht aus 6 Hauptkapiteln. Das erste Kapitel ist die Einleitung und sechste Kapitel ist der Abschluss. Zweite Kapitel widmet sich dem Beweisverfahren im Zivilprozess allgemein und erklärt die Grundsätze, nach denen es geregelt wird. Das dritte Kapitel behandelt die theoretischen Einstellungen zur Parteivernehmung in der gegenwärtigen Zivilprozessordnung in der Tschechischen Republik. In den Unterkapiteln befinden sich die Grundunterschiede zwischen der Parteianhörung und der Parteivernehmung. Die Parteianhörung ist kein Beweismittel im Zivilprozess. Die Voraussetzung dieses Beweises ist die Subsidiarität, die bereits Professor Hora zu der Zeit der Ersten Republik beschrieben hat. Ferner wird in der Diplomarbeit die rechtliche Regelung in den anderen Rechtsordnungen untersucht, z.B. in Deutschland, Österreich, sowie die Rechtsauffassung im sachlichen Vorhaben der neuen Zivilprozessordnung in Tschechischer Republik. Dieses Kapitel befasst sich auch mit der Besonderheiten bei der Vernehmung von Minderjährigen. Eine Besonderheit dieser Arbeit ist das Institut des Eides und die eidliche Aussage. Im tschechischen Gebiet war dieses Institut bis zum Jahr 1950 üblich. In anderen Rechtsordnungen z.B. in Österreich wurde es bis jetzt erhalten. Die Vernehmung kann auch von dem Sichtpunkt der Psychologie untersucht werden. In der Diplomarbeit wird diesem Thema das Kapitel "Psychologische Aspekte der Vernehmung" gewidmet.

Das vierte Kapitel behandelt die Durchführung der Parteivernehmung in der gegenwärtigen Gesetzgebung der Tschechischen Republik. In diesem Kapitel sind Belehrung des Teilnehmers vor der Vernehmung, Vergleich mit dem Strafprozessverfahren und Protokollierung eingeschlossen. Ferner werden hier die Folgen für den Fall angegeben, wenn der Teilnehmer zur Vernehmung persönlich nicht erscheint. Dieses Kapitel befasst sich auch mit der Vernehmung des satzungsgemäßen Organs der juristischen Person. Das fünfte Kapitel beinhaltet auch die Parteivernehmung in dem nicht streitigen Verfahren, z.B. in dem Mündigkeitsverfahren. Im Gegenteil zu dem streitigen Verfahren ist die Zustimmung des Teilnehmers mit der Vernehmung nicht verlangt.

Seznam zdrojů

Literatura:

- 1) BAKALÁŘ, Eduard; NOVÁK, Daniel; ŽÁČKOVÁ Dana. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem*. Praha: Triton, 2008, ISBN 978-80-7387-119-2
- 2) ČIRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2. rozšíření vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, ISBN: 978-80-7380-581-4
- 3) DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-460-4.
- 4) DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. § 1-200za. Komentář*. 2001. Praha: C.H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-107-9
- 5) DRIVER, Janine. *Mě neobelžeš: převratný program, který posílí váš barometr lži a pomůže vám najít pravdu*. Přeložil Bronislava GRYGOVÁ. Olomouc: ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-968-7.
- 6) FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974
- 7) HANDL, Vlastimil; RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: Panorama, 1985
- 8) HORA, Václav. *Československé civilní právo. Řízení před soudy první stolice se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. II. díl. Praha: 1923
- 9) HORA, Václav. *Civilní právo procesní*. I. díl. Praha: Všehrd, 1922
- 10) JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 2. doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-080-7
- 11) LAVICKÝ, Petr. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-203-5
- 12) LAVICKÝ, Petr. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, ISBN: 978-80-7478-986-1
- 13) MACUR, Josef. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1161-0
- 14) MACUR, Josef. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu*. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2001

- 15) MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*, Brno: Masarykova univerzita, 1997
- 16) OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. II. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN: 978-80-7357-920-3
- 17) OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha: J. Otto, 1903
- 18) SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. Praha: Eurelex Bohemia, s.r.o., 2006. ISBN: 80-86861-81-3
- 19) SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-846-5.
- 20) SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ Renata; HAMUL'ÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C.H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-279-3
- 21) SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-414-7
- 22) SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; LEVÝ, Jiří a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7
- 23) SVOBODA, Karel; SMOLÍK Petr; LEVÝ Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 2.vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-673-9.
- 24) ŠÍNOVÁ, Renáta. *Řízení ve věcech rodinněprávních. V České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: LEGES, 2010, ISBN 978-80-87212-50-9
- 25) ŠKÁRALOVÁ, Marta a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1.9.2009. 4. aktualiz. vyd.* Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-769-0
- 26) ŠKÁROVÁ, Marta; WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 4. aktualizované vydání*. Praha: Linde Praha, akciová společnost, 2009, ISBN 978-80-769-0
- 27) ŠTAJGR, František kol. *Občanské právo procesní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1962
- 28) VLČEK, Robert, *Dokazování v soudní praxi*, Ostrava: KNIŽNÍ EXPRES, s.r.o., 2008, ISBN: 978-80-7347-033-3
- 29) VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura. Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky*. Praha: Linde Praha, a.s. 2013, ISBN: 80-7201-408-0

- 30) WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011. ISBN 978-80-7210-842-0
- 31) WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: Řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, ISBN 978-80-7502-076-5
- 32) WIPPLINGEROVÁ, Miroslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní řízení soudní*. Praha: Wolters Kluwer, 2014
- 33) ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-571-5.
- 34) ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6.

Odborné články:

- 1) ELIÁŠ, Karel. Pár úvah nad návrhem novely nového občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 1999, č.19
- 2) KALENDA, Vratislav. Psychologické aspekty věrohodnosti výpovědi před soudem. *Právní praxe*. 1994, č. 7
- 3) KRÁLÍK, Michal; LAVICKÝ, Petr. Skutkový přednes učiněný při dokazování účastnickým výsledkem. *Soudní rozhledy*. 2016, č. 3
- 4) MACUR, Josef. Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním řízení. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 2
- 5) MACUR, Josef. Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, č. 4
- 6) MACUR, Josef. Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2000, č. 2
- 7) ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. *Právní rozhledy*. 2018, č. 8
- 8) STAREČEK, Jiří. Vztah výsledku účastníka k jeho přednesu. *Bulletin advokacie*. 1974
- 9) ŠÍNOVÁ, Renata. Věrohodnost důkazních prostředků. *Debaty mladých právníků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007
- 10) WINTEROVÁ, Alena. Koho a o čem v procesu poučovat? (Ještě k § 5 OSŘ). *Právní praxe*, 1995, roč. 43, č. 1

Judikatura:

ESLP:

- 1) Case ve věci Marcello Viola vs. Itálii, ESLP č. 45106/04
- 2) Case Grigoryevskikh vs. Rusku, ESLP č. 22/03, body 83-87

Nejvyšší soud ČR:

- 1) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdo 813/97
- 2) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 23 Cdo 75/98
- 3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 735/2000
- 4) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 762/2001
- 5) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 22/2002
- 6) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 372/2003
- 7) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 408/2003
- 8) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Odo 1002/2003
- 9) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1220/2005
- 10) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 1540/2006
- 11) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Cdo 4374/ 2007
- 12) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 23 Cdo 1758/2010
- 13) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Cdo 4892/2010
- 14) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 1171/2014
- 15) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 23 Cdo 1711/2016
- 16) Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Cpjn 13/2007

Nejvyšší soud Československé socialistické republiky

Rozhodnutí NS ČSSR, sp. zn. Cpj 41/79

Vrchní soud v Praze:

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 10 Cmo 138/1998

Ústavní soud ČR

- 1) Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 113/96
- 2) Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 37/03
- 3) Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 20/05
- 4) Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II ÚS 549/07

- 5) Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I ÚS 2568/07
- 6) Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I ÚS 2091/07

Právní předpisy:

Ústavní:

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 2) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 3) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákonné:

- 1) Zákon č. 113/1895 z. ř., O soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)
- 2) Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)
- 3) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 4) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 5) Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnosti způsobilosti
- 6) Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 8) Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách jejich poskytování
- 9) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 10) Zákon č. zákona č. 292/2013 Sb., zvláštní řízení soudní, ve znění pozdějších předpisů
- 11) Zákon č. 268/2014 Sb., zákon o zdravotnických prostředcích a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Podzákonné:

- 1) Vyhláška č. 37/1992 Sb., Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
- 2) Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 20. srpna 2012, kterou se mění instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001 – Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, uveřejněný pod č. 1/2002 Sbírky instrukcí a sdělení, ve znění pozdějších předpisů

Důvodové zprávy:

Důvodová zpráva k novele OSŘ č. 30/2000 Sb.

Internetové zdroje:

- 1) TIKAL, František. Výslech svědka před soudem a rozpoznání lživé výpovědi. In: Bulletin advokacie [online]. 11.04.2017. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyslech-svedka-pred-soudem-a-rozpoznani-lzive-vypovedi?browser=full>
- 2) LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního. In: crs.justice [online]. [cit. 2019-02-07]. Dostupné z WWW: <https://crs.justice.cz/>

Cizojazyčné zdroje

Cizojazyčné právní předpisy:

- 1) Die deutsche Zivilprozessordnung (německý civilní řád)
- 2) Das deutsche Strafgesetzbuch (německý trestní zákoník)
- 3) Die österreichische Zivilprozessordnung (rakouský civilní řád)
- 4) Das österreichische Strafgesetzbuch (rakouský trestní zákoník)
- 5) Gesetz zur Regelung des Verfahrens bei den Eidesablegungen vor Gericht (zákon pro úpravu postupu při složení přísahy před soudem)
- 6) Die schweizerische Zivilprozessordnung (švýcarský civilní soudní řád)
- 7) Das schweizerische Strafgesetzbuch (švýcarský trestní zákoník)
- 8) Die schweizerische Verfassung (švýcarská ústava)
- 9) Codice di procedura civile (italský civilní řád)

- 10) Kodeks postępowania cywilnego (polský občanský soudní řád)
- 11) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Ústava Polské republiky)

Ostatní cizojazyčné zdroje:

- 1) COTMAN, Geneviève. *Quels changements pour les interrogatoires au préalable?* In: DROIT-INC [online]. 8.03.2016. [cit. 2019-03-05]. Dostupné z WWW: <http://www.droit-inc.com/article17335-Quels-changements-pour-les-interrogatoires-au-prealable>
- 2) FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichisches Zivilprozessrechtes: Lehr – und Handbuch für Studium und Praxis.* Wien: Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 1990
- 3) Lálík, Milan. Dôkaz výsluchom účastníkov konania. *Socialistické súdnictvo*, 1985, č. 11
- 4) MEZGLEWSKI, Artur. *Przysięga religijna i przyrzeczenie w postępowaniu karnym oraz wykroczeniowym.* In: niepoprawni [online]. 27.05.2011. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z WWW: <http://niepoprawni.pl/blog/4387/przysiega-religijna-i-przyrzeczenie-w-postepowaniu-karnym-oraz-wykroczeniowym>
- 5) MITTELSTAEDT, Katharina. *Richter halten religiöse Eidesformeln teilweise für grundrechtswidrig.* In: DER STANDARD [online]. 17.03.2017. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z WWW: <https://derstandard.at/2000054309018/Richter-halten-religioese-Eidesformeln-teilweise-fuer-grundrechtswidrig>
- 6) *Parteivernehmung.* In: anwalt24 [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z WWW: <https://www.anwalt24.de/lexikon/partievernehmung>
- 7) RECHBERGER, Walter Hans. *Kommentar zur ZPO.* 3.Auflage. Wien: SpringerWienNewYork, 2006, ISBN 103-211-83888-0
- 8) SPÜHLER, Karl; TENCHIO, Luca; INFANGER, Dominik. *Schweizerische Zivilprozessordnung.* Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010. ISBN 978-3-7190-3736-9